

Sprawozdanie

Dyrekcji c. k. Lwowskiego Gimnazjum

IM. FRANCISZKA JÓZEFA

za rok szkolny

1900.

T R E Ś Ć :

1. Dwaj poeci filozofowie. Szkic literacki, przez Tadeusza Piniego.
2. Część urzędowa, przez Dyrektora.

WE LWOWIE
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO
1900.

nr. 122.

Spr. 133

Dwaj poeci filozofowie.

SZKIC LITERACKI.

Pojęcie historii literatury uległo w ostatnich dziesiątkach lat naszego stulecia zupełnej zmianie. Z szeregu luźnych życiorysów, szczegółów bibliograficznych, pochwał lub nagan, będących wyrazem sympatii lub antypatii autora, przekształciła się ona w naukę historyczną, sprawdzającą starannie każdy fakt i łączącą wszystkie w jeden nieprzerwany łańcuch przyczyn i skutków. Z ładnej zabawki warstw wykształconych powstała w ten sposób umiejętność, która obok historii politycznej jest najważniejszym źródłem dokładnego poznania ducha narodu a o międzę tylko graniczy z niedoścignionym dotychczas ideałem — historią cywilizacji.

Co jednak ma być owym kitem, łączącym poszczególne fakta literackie w jedną całość? — Oto pytanie niezmiernie ważne, wprost zasadnicze, które wywołało gorące, a do dziś jeszcze trwające spory. Same poglądy estetyczne nie mogą wystarczyć do zrozumienia stanowiska jakiegoś autora w historii piśmiennictwa, bo nie łączą go z poprzednimi a tem samem nie wprowadzają pierwiastku historycznego, o który głównie chodzi; tak samo nie wystarcza psychologia, tłómacząca rozwój umysłowy tylko jednego autora — zaczęto więc szukać sposobu innego, skuteczniejszego i wskazano ich wiele. Taine wskazał na związek zachodzący pomiędzy autorem a rasą, z której on pochodzi, i otoczeniem, w którym urabiają się jego pojęcia; Lombroso wychodząc z zasady, że zarówno geniusz jak i obłąkanie mogą być dziedziczne i że są tylko przeciwnymi biegunami anormalnego rozwoju umysłowego, radził szukać objawów podobnych „zboczeń“ w jednym lub drugim kierunku u przodków każdej genialnej jednostki, Hettner i Brandes wreszcie wprowadzili po-

równawcze badanie wzajemnych wpływów najrozmaitszych literatur na siebie, wychodząc z założenia, że dla myśli ludzkiej nie istnieją żadne granice polityczne i że zarówno poszczególne pomysły literackie, jak i całe grupy pojęć odbywają formalne wędrówki z kraju do kraju, od narodu do narodu, tworząc prądy, które wywierają stanowczy wpływ na kierunek, w jakim się dana literatura rozwija.

Poglądy te znalazły zwolenników i w naszym społeczeństwie. Obok szkoły dawnej, która stare pojęcia przybrała tylko w nowe ramki i z zupełną swobodą wyjaśnia dalej fantazyę poetów za pomocą własnych fantazyi, powstała nowa, która przy pomocy metody porównawczej dąży do oparcia badań historyczno-literackich na podstawie ściśle naukowej. Ponieważ pracę swą zaczęto „ab ovo“, od wykazywania wpływów obcych na naszych poetów, więc zyskano ironiczny przydomek „szpiegów literackich“, którzy wyłącznie dla zaspokojenia własnej ciekawości kontrolują na każdym kroku oryginalność największych nawet geniuszów a nie potrafią zdobyć się na wniknięcie w ich ducha i przyjęcie się ich ideałami. „Wy zamieniacie rolę krytyka na rolę prokuratora — wołano z oburzeniem na zwolenników studyów porównawczych — każdego pisarza oskarżacie o kradzież literacką i sądzicie, że po wygłoszeniu takiego aktu oskarżenia zadanie wasze jest już skończone. Taka metoda to poniżanie tego, co naród otacza największą czcią, to poniewieranie ideałów narodowych“.

Zarzuty takie są zupełnie bezpodstawne. Przedewszystkiem bowiem prawdziwie wielcy poeci nie tylko nie tracą nic na podobnych studyach, lecz owszem zyskują, bo pokazuje się, jak drobne nieraz i nic nie znaczące pomysły obce rozrastały się pod tchnieniem geniusza w olbrzymie i znakomite pod względem artystycznym dzieła, wtedy zaś niezaprzeczona ich wielkość staje nam jaśniej i wyraźniej przed oczy. Nie da się wprawdzie zaprzeczyć, że wartość pisarzy drugorzędnych może się pod wpływem takich badań znacznie obniżyć, że może wyjść na jaw taki brak oryginalności, iż postawi ich zaledwie w rzędzie naśladowców — ale i w takim wypadku niema powodu ani do łez żalu ani do okrzyków oburzenia, bo naprzód „amicus Plato sed magis amica veritas“, powtóre zaś poeci tacy tracąc to, na co nie zasłużyli, zyskują często wielkie znaczenie jako repre-

zentanci pewnych kierunków i prądów literackich, które rozposzechniali pomiędzy swoim społeczeństwem — rola, na której opiera się wybitne znaczenie takiego np Naruszewicza wobec pseudoklasycyzmu francuskiego, lub Brodzińskiego wobec romantyzmu.

Zyskują zatem na owem wykazywaniu wzajemnych wpływów wszyscy, a nie traci nikt: zyskują poeci, którzy wówczas nie są już odosobnionemi zjawiskami, ale ogniwami wielkiego łańcucha rozwoju duchowego ludzkości, zyskuje społeczeństwo, poznając głębiej i dokładniej tych, których wielbi jako swych koryfeuszów, zyskuje wreszcie najwięcej historia literatury zrywając z czczymi frazesami, otrzymując za podstawę niezbitne pewniki i nabierając cech nauki rzeczywiście „historycznej“, której badania wyłącznie estetycznie nadać jej nie mogą.

Jeżeli jednak szukanie związków pomiędzy poetami naszymi a obcymi ma doniosłe znaczenie, to niemniejsze musimy przyznać wykazywaniu łączności pomiędzy poszczególnymi pisarzami, należącymi wyłącznie do naszego narodu. Może ono bowiem dostarczyć przykładów i dowodów nieśmiertelności myśli ludzkiej, która nie zatracając ze spuścizny wieków nic godnego pamięci dąży ustawicznie naprzód, obejmując coraz szersze widnokregi i przybierając coraz doskonalsze kształty artystyczne.

W każdej literaturze i w każdej jej epoce można znaleźć taką nitkę, łączącą sprzeczne nawet napozór zjawiska w jedną całość i nadającą im wszystkim jakąś wspólną cechę, dotyczącą albo treści, albo formy, albo jednego i drugiego. Ale łączność ta nie zawsze jest jednakową; często staje się tak nikłą, tak nieuchwytną, iż zdaje się, że jej niema zupełnie i dopiero mierzalnie trzeba jej szukać, niekiedy zaś występuje z taką wyrazistością, że nie podobna jej nie spostrzedz.

Ten właśnie ostatni wypadek zachodzi przy rozważaniu działalności dwóch naszych poetów, których w tym pobieżnym szkicu chciałbym zestawić: Garczyńskiego i Krasińskiego. Już sam fakt, że są to jedyni nasi poeci doby romantycznej opracowujący pomysły filozoficzne, łączy ich ze sobą bardzo ściśle, bliższe zaś wglądnięcie w ich działalność, ich życie i ich właściwości wykazuje tyle cech wspólnych, że trudnooby było znaleźć u nas drugą tak podobną do siebie parę poetów. Te podobieństwa ich i różnice będą się starał poniżej wykazać.

I.

Obaj osierocieli wcześniej. Garczyński skarży się w jednym ze swych pierwszych wierszyków, że „niemowlęcami jeszcze dłońmi“ żegnać musiał umierającego ojca, aby wkrótce potem „ronić łzy nad mogiłą matki“ — generałowa Krasieńska zaś odu marła Zygmunta, kiedy liczył zaledwie lat dziesięć. Ale sieroctwo to, jak nie było zupełnie równem, tak też nie mogło jednakowo wpłynąć na ich usposobienia i losy. Krasieńskiemu pozostał ojciec, kochający go aż do przesady, widzący w nim całą nadzieję i przyszłą chlubę rodu, więc pieszczony i otoczony dowodami jego troskliwości Zygmuntem mógł zapomnieć, iż nie widzi już,

„Jak się matki oko świeci
„I nad dzieckiem swem anieli“.

Dla Garczyńskiego było to niemożliwem. Wzięty na wychowanie przez ciotkę, zajmującą się nim szczerze i wprawdzie i serdecznie, ale nie mogącą przecież zastąpić mu rodziców, bo tych nikt zastąpić nie potrafi, pozbawiony towarzystwa siostry, z którą spędził pierwsze lata swego życia i do której był bardzo przywiązany, otoczony ludźmi zycliwymi mu wprawdzie, ale bądź co bądź prawie obcymi — musiał odczuwać swoje sieroctwo tem dotkliwiej, że wrodzona duma kazała mu wszystko, co dla niego czyniono, uważać za niezasłużoną niczem łaskę. Kiedy się czyta jego dziecięce listy do ciotki, hr. Skórzewskiej, pełne szczerych, ale upokarzających zapewnień o „niewygasłej wdzięczności“ z powodu lada drobnostki, kiedy się widzi, jak będąc na pensji w Warszawie troskliwie starał się zinniejszyć swoje wydatki, byleby nie być ciężarem opiekunom, jak w tym celu za ofiarowane mu na łakocie pieniądze kupował przybory szkolne — to odczuwa się wtedy choć w części, jakie cierpienia moralne przechodził ten chłopiec z powodu swego sieroctwa. Wycisnęło ono na nim niejedno piętno. Owa nieśmiałość, z powodu której Odyniec przyrównuje go do „panienki“, owa niechęć do bogactw a pragnienie jedynie skromnego, ale własnego domeczku i własnej rodziny, wyrażające się w jego poezjach czę-

sto, a najwyraźniej w »Królu i giermku« — wszystko to ma tu właśnie swoje źródło. Dodajmy jeszcze, że Garczyński nie miał właściwie powodu do pojmowania swego położenia w ten sposób, że w tem wszystkim widoczna jest taka sama przesada, jaką później odznaczał się niejednokrotnie w innego rodzaju sprawach Krasieński. Bo wszakże i Stefan pochodził z rodziny nie magnackiej wprawdzie, ale zapisanej dobrze na kartach historii, chlubiącej się niejednem dygnitarstwem i majątną, a chociaż majątek ten po rozbiorach zeszczupłał znacznie, wystarczał w każdym razie na przyzwoite wychowanie nieletniego spadkobiercy; jeżeli zaś hr. Skórczewscy czynili dla niego więcej, niż tego wymagały obowiązki opiekunów, to nie dawali mu nigdy powodu do uważania tego za upokarzającą łaskę. Ale wrażliwy wychowanek zapatrywał się na tę sprawę inaczej, podniecając jeszcze w sobie tę tkwiącą już w jego organizmie chorobliwą skłonność do egzaltacji, która go nie opuszczała przez całe życie.

Rzecz naturalna, że wychowywany prawdziwie po magnacku Krasieński nie marzył nawet o podobnem położeniu i podobnych uczuciach, bo pieoszony jedynie już z góry uważał się za przyszłego pana tych wszystkich dóbr, które go otaczały i z których korzystał. I dlatego zapewne nie rozumiał przez całe życie położenia ludzi ubogich, którym Garczyński pod niejednym względem zazdrościł losu, dlatego odczuwał przede wszystkim zawsze nieszczęścia moralne, choć wyjątkowo potrafił znaleźć słowa współczucia i dla tych, którym chleba zabrakło.

Z tej różnicy położenia, jaka zachodziła w ich życiu od najmłodszych lat, wypływa także różnica w typach i charakterach, pozostawionych przez obu poetów w ich dziełach. Spróbujmy sobie wyobrazić sposób życia przyszłego autora „Irydiona“ w czasie wakacji w Opinogórze. Naturalnie pilnowano go na każdym kroku, strzeżono starannie zarówno od nieszczęśliwego wypadku, jak od „gminnego“ towarzystwa, a kazano przebywać wśród gości i przyjaciół albo lokai i pokojówek. To też we wszystkich dziełach Krasieńskiego nie znajdziemy ani jednego typu ludowego — on je czerpie albo ze sfer wyższych, utytułowanych, albo też z pomiędzy służby pałacowej. Mamy więc w „Nieboskiej“ świetne typy hr. Henryka i jego otoczenia, starego służącego Jakóba, będącego zapewne fotografią z rzeczywistości, w wyrażeniach dziewczek dworskich i klubu lokai czujemy bezpośrednią

obserwację autora — ale gromada chłopów, występujących w tym utworze, nie odznacza się ani jednym rysem charakterystycznym a pochodzący z ludu Pankracy jest pozbawiony wszelkich cech realnych, w ogólnych zaś swych zarysach ma raczej coś arystokratycznego niż ludowego.

Z Garczyńskim było inaczej. Jemu nikt zapewne nie przeszkadzał wejść pomiędzy lud, przypatrzeć się jego życiu, jego zwyczajom, podpatrywać — jak *Wacław* — jego zabaw stojąc przod oknem wiejskiej karczmy, słuchać śpiewek, baśni i dowcipów. Dlatego też mamy w „*Wacława Dziejach*“ sceny ludowe tak wiernie i z takim realizmem przedstawione, jakich — z wyjątkiem jednego chyba Szymonowicza — nikt przedtem z naszych poetów nie nakreślił. Jest w nich i podchwycenie pewnych rysów charakterystycznych, czy to w sposobie postępowania czy wyrażania się, i przywary tego ludu i jego wielkie zalety: głęboka wiara i przywiązanie do ojczystej ziemi — wogóle tyle prawdy, że Garczyński mógł ją zdobyć tylko długą i dokładną obserwacją. Nadto zaś znajdujemy zarówno w „*Wacławie*“, jak i w innych jego utworach, mnóstwo porównań i zwrotów, zaczerpniętych z podań ludowych, niezawodnie także wprost z pierwszej ręki.

Wobec tak wybitnej różnicy, jaka zachodziła w stanowisku społecznym i położeniu majątkowym obu przyszłych poetów, wychowanie ich nie mogło być zupełnie jednakowem; generał Krasieński zbyt wysilał się na zadziwienie wszystkich wiedzą i zdolnościami swego jedynaka, żeby o wiele nie przewyższył średniej, zwykłej drogi zdobywania sobie wiedzy, jaką szedł Garczyński. Ciekawem jest to, że jednakże obaj przechodzą na uniwersytet z tego samego zakładu naukowego: że znakomitego lyceum warszawskiego. Garczyński wstępuje do niego w r. 1819. po czteroletniej nauce w Trzemesznie i Bydgoszczy, że zaś w Warszawie nie miał bliższych krewnych, którzyby objęli nad nim opiekę, więc oddano go na pensję francuza, niejakiego p. Cochet, mającego sławę zacnego człowieka i dobrego pedagoga. Pensya ta mieściła się w pałacu Krasieńskich — tak więc przypadek zrzucił, że ci dwaj młodzieńcy, którzy po kilkunastu latach mieli stworzyć odrębny zupełnie odłam naszej poezyi, spędzali znaczną część swej młodości pod jednym dachem, nie wiedząc zapewne nawet o swoim istnieniu. Tylko kiedy w r. 1822.

zmarła generałowa Krasieńska, Garczyński zanotowuje w swoim dzienniczku obok objawów powszechnego żalu, jaki wypadek ten wywołał w Warszawie, także własne swe współczucie dla osieroconego przez nią synka...¹⁾

Chociaż jednak przebywali w jednym gmachu, atmosfera, która ich otaczała, była zupełnie inną. Krasieński od najmłodszych już lat pozostawał w najściślejszym związku z wszystkimi prądami literackimi nie tylko Warszawy, ale całej Polski, bo dom generała był dla tych prądów tem, czem są soczewki dla promieni słonecznych: zbierał je naprzód, jakby w ognisku, a potem rozpraszał znowu po całym kraju. Zygmunt nie był wprawdzie osobiście obecnym przy owych starciach klasyków z romantykami, ale miał o nich natychmiastowe wiadomości od Gaszyńskiego i Odyńca, a zatem od gorących zwolenników nowego kierunku, którzy nie bardzo zapewne potrzebowali się wysilać, aby w nim wzbudzić entuzjastyczny zapal dla swej sprawy i zyskać nowego stronnika. To też teoretyczne uwagi o cechach ścierających się ze sobą prądów literackich dochodzą do uszu Krasieńskiego prędzej, niż nierozwinięty jeszcze należyście umysł mógł je zrozumieć a młodociana jego fantazyja kształci się na Walter-Skocie, Byronie, Mickiewiczu — słowem na najznakomitszych mistrzach romantyzmu.

Z Garczyńskim było zupełnie inaczej, a raczej wprost przeciwnie. Wychowywany przez wielbiciela klasycyzmu francuskiego kształcił swój „gust“ na Racinie i Corneille'u i w tym samym będąc wieku, w którym Krasieński był już autorem „Grobu rodziny Reichsthalów“, czynił staranne wyciągi ze „Sztuki rytmotwórczej“ Boileau'a i uczył się na pamięć ustępów z „Fredry.“ Rygor, panujący w pensyonacie Cocheta był tak wielki, że uniemożliwiał wychowañcom wszelkie zetknięcie się ze światem poza obrębem szkoły i wszelką lekturę oprócz wyznaczonej przez kierownika; dosyć powiedzieć, że pensyę wolno było opuścić tylko w towarzystwie guwernera. Wtedy więc, kiedy cała Warszawa zajęta była walką klasyków i romantyków, kiedy poezyje Mickiewicza zajmowały umysły wszystkich, zarówno przeciwników, uważających je za „paskudztwo,“ jak i wielbicieli, których szeregi z dniem każdym wzrastały, kiedy znający wy-

¹⁾ Z rękopisu, będącego własnością hr. Leona Skórzewskiego.

bornie ten cały ruch Krasieński myślał o łacińskim przekładzie „Świtezianki“ — wtedy starszy od niego prawie o sześć lat Garczyński żył jakby na jakiejś wyspie, oddzielonej od otaczającego go społeczeństwa całem morzem zasad i przesądów.

Rzecz jasna, że tak różne wychowanie musiało też odrębnie zupełnie piętno wycisnąć na ich umysłach. Wychowany na romantykach Krasieński rozwija przedewszystkiem swą fantazyę, która już w pierwszych jego utworach dochodzi do ogromnej wybujałości — Garczyński zaś, karmiony przez swego wychowawcę aż do przesytu poezją francuską, która największy nacisk kładła na „zdrowy rozsądek“, wyrabia też w sobie prawie wyłącznie ten rozsądek a zaniedbana w młodości fantazyja chroma potem już przez całe jego, niestety zbyt krótkie, życie. Charakterystycznym przykładem tego może być pierwsze zetknięcie się obu naszych poetów z dziełami Byrona. Podczas kiedy autor „Wacława“ szuka w nim przedewszystkiem myśli rozsądnych i wypisując z jego utworów¹⁾ najbardziej pociągające go ustępy sięga najczęściej do... przypisków, bo wykształcony na poetyce Boileau'a umysł jego nie mógł odczuć piękna tej poezyi, tak bardzo różniącej się od całej pseudoklasycznej literatury — Krasieński, będąc w tym samym roku życia, nie tylko rozumie poetę angielskiego wybornie, ale nadto osnuwa na zaczerpniętych z niego motywach własne fantastyczne obrazy²⁾.

Tak zatem oba te pierwiastki, z których przedewszystkiem składa się talent poetycki, wyobraźnia i refleksya, wytworzyły się u Garczyńskiego i u Krasieńskiego w zupełnie odwrotnym porządku: u Garczyńskiego naprzód refleksya, występująca w młodocianych jego utworach prawie bez współdziałania fantazyi, z którą łączy się dopiero w okresie dojrzałości, górując jednakże nad nią zawsze, u Krasieńskiego wyobraźnia, nie ujęta początkowo nawet w karby rozsądku, refleksa zaś, wywołana osobistemi przejściami moralnemi poety, pojawia się dopiero później, w okresie genewskim i nie od razu zajmuje stanowisko naczelne. Gdyby się chciało przyjąć z góry, że ta władza umy-

¹⁾ Dzienniczek z r. 1822 i 1823, w rękopisie.

²⁾ M. Reiter „Przyczynki do genezy kilku utworów Z. Krasieńskiego.“ „Ateneum“ 1899, wrzesień, str. 497.

słowa, której rozwój był wcześniejszy i bardziej pielęgnowany, będzie następnie miała wyższość nad innymi, to zasada taka w zastosowaniu do naszych poetów nie wiele odbiegałaby od prawdy. W młodocianych poezjach Garczyńskiego nie znajdujemy prawie bez wyjątku żadnych podpadających pod zmysły obrazów, lecz albo pojęcia abstrakcyjne albo odbicie i analizę własnych przeżyć duchowych; kiedy zaś później zjawiają się obrazy fantastyczne, to są one wytworzone nie dla wywołania w czytelniku wrażenia estetycznego, ale dla zadokumentowania pewnej prawdy filozoficznej, dla której mają być rodzajem ilustracji. Tak jest zarówno w „Wacława dziejach.“ jak w „Wizyi“ i „Nabożeństwie tegoczesnem“ — tam usunięcie jakiegokolwiek obrazu byłoby równocześnie uszczupleniem lub przeistoczeniem myśli, którą poeta chciał wyrazić, tak dalece jest w nich fantazyja podporządkowana rozmysłowi autora. O Krasieńskim nie możnaby tego powiedzieć; z wyjątkiem jednego „Snu,“ w którym każdy prawie ustęp jest wyrozumowanym i stanowi konieczną, organiczną część całości, możnaby w każdym utworze jego, nie wyłączając ani „Irydiona“ ani nawet „Nieboskiej“, opuścić pewną ilość ustępów, a myśl ogólna nie ucierpiałaby na tem wcale. Co więcej jeszcze, odrzucimy epilog „Irydiona,“ a pozostanie nam najzwyczajniejszy dramat historyczny bez cienia myśli filozoficznej czy tendencji społecznej; tak samo moglibyśmy z dwóch pierwszych części „Nieboskiej,“ po opuszczeniu jednego tylko ustępu, otrzymać zupełną, zamkniętą w sobie całość, która stanowiłaby znowu dramacik familijny, a nikt nie domyślałby się nawet, że hr. Henryk nie skończył jeszcze swojej roli, że ją zaledwie rozpoczął. W „Wacławie“ zaś byłoby podobne wykrawywanie odrębnych całości niepodobieństwem, po prostu dlatego, że ich tam niema, każdy bowiem szczegół jest w tym utworze dla poety tylko przesłanką, z której ma wyniknąć końcowy wniosek. Ten ścisły związek poszczególnych ustępów jest tu tak dalece zachowany, że chociaż istniejące części „Wacława“ sam Garczyński uważał za całość tego rodzaju, jaką stanowi pierwsza część „Fausta,“ to jednak niektóre szczegóły są dla nas niezrozumiałe, czujemy bowiem, że są to tylko premisy a nie widzimy wniosku, który miał się znajdować dopiero w dalszych częściach utworu.

Przytoczono tu fakta dadzą się — jak już wyżej nadmie-

niem — wytłómaczyć tem, że Krasiniski, mimo całej głębokości swych utworów, wkładał w nie więcej fantazyi niż refleksyi że dbał w nich więcej o artystyczne wykończenie, niż o ścisłość rozumowania, że jednym słowem artysta przewyższał w nim filozofa podczas, gdy Garczyński tworzył tylko takie obrazy, które mu było niezbędne dla przeprowadzenia dowodu, kładł zaś główny nacisk nie na piękno utworu, ale na logiczność rozumowania. Nie potrzebuję zaś zapewne dowodzić, że ta przewaga fantazyi nad refleksyą u jednego poety i odwrotny ich stosunek u drugiego są w pierwszym rzędzie wynikiem odmiennych zupełnie warunków, wśród których się wychowywali.

Do tych faktów, które już w latach młodych przyczyniły się do wyrobienia pojęć naszych poetów, dodać należy jeszcze jeden, natury czysto fizycznej: oto każdy z nich odziedziczył po matce chorobę, która go przez całe życie gnębi i trawi. Jaki wpływ wywarło to na usposobienie i pojęcia Krasiniskiego, nad tem nie potrzeba się długo rozwodzić, bo jest to rzecz powszechnie znana; wszakże niema prawie listu autora „Nieboskiej,“ w którymby nie znajdowały się narzekania na zły stan zdrowia i całe mnóstwo czarnych myśli, jakie mu się z tego powodu nasuwały. Prawda, że ta choroba była często materiałem, z którego Krasiniski lubiał „układać dramat,“ ale to świadczy tylko tem dosadniej o wielkim wpływie słabego organizmu na usposobienie poety, bo kto wie, czy właśnie w tej słabowitości nie leży przyczyna owej skłonności do „układania dramatów“ z łada przykrości, jaka go spotkała. Garczyński mniej wspomina o stanie swego zdrowia w listach do rodziny lub przyjaciół — ale prawdopodobnie myślał o nim równie często. Ta straszna choroba piersiowa, która go miała przedwcześnie wtrącić do grobu, wybija na nim już w dzieciństwie swe piętno; czyni go niezdolnym do figłów, zamysłonym i każe przy łada sposobności drzeć o życie. ¹⁾ Później w tej ciągłej walce o zdrowie wyradza się rezygnacya: pierwszy swój wiersz poświęca Garczyński. śmierci, i zapowiada w nim, że się jej nie boi, że raczej szczęśliwym będzie, jeśli „wywrze na nim swe kary.“ Nakoniec wytwarza się w nim gorączkowe pragnienie dokonania czegoś

¹⁾ Stwierdzają to listy p. Cocheta do hr. Skórczewskiej. Rps, w bibl lubostrońskiej.

wielkiego, coby pozostało pamiątką jego krótkiego życia; więc odmawia sobie wszelkich przyjemności, wszelkich rozrywek, cały zaś czas poświęca pisaniu dzieła, w którym chciał przekazać narodowi wyniki swych długoletnich rozmyślań, a którego napisanie uważał za swój obowiązek¹⁾.

Prawdopodobnie możnaby bardzo wiele dziwactw, jakie widzimy w charakterach obu naszych poetów-filozofów, wytłómaczyć wpływem ustawicznej prawie walki z chorobą; tylko że u Garczyńskiego były one bardziej chyba uzasadnione, bo i stan zdrowia musiał być gorszym, kiedy go tak wcześnie zmusił do szukania odpoczynku i spokoju na cichym cmentarzu Avignońskim.

II.

Studia filozoficzne odbywał Garczyński w Berlinie, gdzie słuchał wykładów słynnego wówczas na cały świat Hegla. Pracował z zapalem, a praca ta nie musiała być bezowocną, kiedy Mickiewicz twierdzi, że „w całym Berlinie nie było nikogo prócz niego, coby obejmował całość idei Hegłowskiej“ i że ją nawet wielu profesorom niemieckim tłómaczył²⁾, i kiedy W. Cybulski nazywa go „jedną z najgenialniejszych głów, jakie się wówczas na uniwersytecie znajdowały“³⁾. Garczyński jednak nie tylko znał i rozumiał system genialnego panteisty niemieckiego, ale — jak wszyscy prawie współcześni jego wielbiciele — przejął się nim do tego stopnia i starał się zastosować w życiu, że, jak powiada Odyniec, jeszcze w r. 1830 w Rzymie „kręcił się jak derwisz w meczecie w formułkach“ jego filozofii⁴⁾.

Ale ślepym i bezwzględny wielbiciele Hegla nie był Garczyński nawet w czasie studyów w Berlinie, już wtedy bowiem dostrzegł w jego systemie pewne niedostatki i wady i starał się uzupełnić je i usunąć samodzielnie, własnym rozumowaniem. Nie było w tem nic dziwnego; filozofia Hegla była w znacznej swej części apoteozą brutalnej siły, jej tylko przy-

¹⁾ por. Odyniec „Wspomnienia z przeszłości“ str. 386 i n.

²⁾ Literatura słowiańska II. 338.

³⁾ Odczyty o poezji polskiej II. 55.

⁴⁾ Listy z podróży III. 282.

znawała władzę nad światem, usprawiedliwiając to zdaniem, że „wszystko, co istnieje, jest rozumnem“. Wierząc w taki system musiałby Garczyński stracić równocześnie wiarę w to, co od dzieciństwa nie ulegało dla niego żadnej wątpliwości, w konieczność rychłego odrodzenia się i zmartwychwstania Ojczyzny. Powstaje więc wówczas w umyśle jego walka między rozumem a uczuciem, z której wreszcie to ostatnie wychodzi zwycięzko; nie brakło w tej walce rozpaczliwych zwątpień, a do ostatecznego jej wyniku przyczynił się znacznie Mickiewicz, z którym w czasie pobytu w Rzymie poeta nasz toczył na ten temat dysputy, przechodzące niekiedy w zacięte spory naukowe.

Ta walka serca z rozumem doprowadza Garczyńskiego już w r. 1826 i 1827 do wytworzenia pojęć, które w szesć lat później miały stanowić podstawę mesyanizmu. Nie jest to pogląd jasno sformułowany, niema w nim tej wymuszającej prawie wiarę pewności, z jaką Mickiewicz wyraził go w III. części „Dziadów“, ale bądź co bądź zawiera w sobie myśl, że Polska nie zginęła na wieki, że to, co uważamy za jej śmierć, jest tylko letargiem, z którego powstanie kiedyś na to, aby swą męką zbawić świat cały z niewoli. Bo oto na tym świecie słychać tylko „kajdań brzęk“, rozlegający się pod panowaniem „rodu opitego jadem piekiel“; wszystkie narody poddają swe karki pod jarzmo niewoli z pokorą i bezsilnością, gdy wtem roztacza nad nimi swe promienie słońce wolności, wschodzące „w Lecha ziemi“, Polska wznosi wysoko „czoło polskich cnót“ i ratuje narody od wiecznej niewoli — „nieszczęście świata“ mija bezpowrotnie, odtąd zaś zaczyna na nim panować cnota i wolność, a wszystko to dzieje się przez zasługi Polski.

Myśli te, zawarte w słabym pod względem formy „Spiewie“, świadczą chlubnie a niezbitcie o tem, że Garczyński nawet wtedy, kiedy wchłaniał w siebie zasady filozofii Hegla, nie pozbył się swobody i samodzielności myśli, że potrafił zdobyć się na pogląd zupełnie oryginalny, który w kilka lat później miał na długo zapanować wszechwładnie w naszej poezyi. Później, w czasie pisania „Wacława dziejów“, widnokrąg jego myśli rozszerza się i pogłębia; wtedy już nie chwilowe tylko wyswobodzenie się z pod jarzma panteistycznej filozofii, ale zupełne jej odrzucenie i potępienie widnieje na kartach jego poematu.

Wacław, bohater jego głównego dzieła — to sam poeta, więc przyjrzyjmy się, jak on zapatruje się na filozofię niemiecką :

Nauki ci świat, Boga, na części rozłożą ;
I poznasz błąd swój dawny — kiedy niebo gromy
Ręką rzuca olbrzymią, błysk świeci po błysku,
To chmury trą się z sobą — a co chmury, niebo,
Fizycy wytłómaczą, wiedzą astronomy.
Kochasz się — patrz, czy miłość przyniesie co w zysku,
Gdy nie — miłość jest głupstwem, bo pieniąż potrzebą.
Masz przyjaciół, ojczyznę? jeśli kraj cię wzywa,
Rozpatrz się, jakie cele, korzyści i skutki ;
Czy co zaczną, dokończą, czy pora szczęśliwa,
Czy po nagłej rozkoszy nie nadejdą smutki ;
Inaczej — niechaj inni krew swą marnie leją,
Tobie lepszej przyszłości cieszyć się nadzieją!

Takie to nauki „splamiły niewinność“ Wacława i „serce mu wykradły“ — takich słuchał też Garczyński w Berlinie. Ale podczas gdy

Dawniej — myśli powagą ksiąg trzymane w ryzie
Nie wznosiły rokoszu, chociaż jarzmo czuły,

później przejrzał poeta, jak jego bohater i

Nie sentencyi, nie zabaw — prawdę znaleźć żąda.
Żąda — lecz nie dostrzeże, chyba cień za ciało,
Kreski planów za gmachu węgielne kamienie ;
Osobno mur do niego — dach — ściany — sklepienie,
A gmach? — na powiązanie gmachu rąk nie stało...

Ten pesymizm w zapatrywaniach na naukę spowodowały pytania, na które książki, nawet najbardziej uczone, nie mogły mu dać odpowiedzi. Próżno pytał się nieraz :

„Gdzie jest bóstwo, które ja w piersiach moich żywię ?
„Przyjaźni zapal — miłość — wolności zapaly,
„I myśl, co człeka tworzy i różni od zwierza ?
„Gdzie jest Bóg, twórca świata ?“

Na to nie mogły mu bezduszne książki odpowiedzieć, bo brakło w nich tego właśnie, w czym jedynie można odnaleźć wyjaśnienie — wiary.

One jak taktyk stary, gdy wojnę zaczyna,
Zwycięstwo liczbą kreśli — ustawi żołnierza
Ale mu wiara wyższa nie staje jedyna.

Wskutek tego filozofowie wiedzą

Ile jest zwierząt, skąd która roślina,
Tylko czem zwierzę, kwiatek, czem człowiek — nie doszli.

Więc Waclaw błąka się w labiryncie tych rozumowań, aż wywodzi go z niego okoliczność napozór zwykła i nic nie znacząca: słyszy pieśni patryotyczne spiewane przez gromadkę wieśniaków, a widok ich rozrzewnienia, ich wiara gorąca, zastępująca im wszelkie rozumowania, wskazują mu drogę i odkrywają przed nim świat inny, zupełnie nowy. Teraz zaczyna pojmować, że kluczem do rozwiązania zagadki bytu jest wiara, że Bóg, którego napróżno szukał w rozprawach filozoficznych, objawił mu się i wskazał drogę do siebie:

. . . On w żywocie braci
Mieszka, jak w swym kościele, jak w arce przymierza!
Niebo rodzinne — oto świątyni jego wieża;
Ziemia rodzinna — oto budowa kościoła;
A w piersiach jest tron jego — w piersiach głos anioła!

Więc jak przedtem naukom, tak teraz tej „budowie kościoła“ Bożego, ziemi rodzinnej, pragnie poświęcić się cały, „żywot swój położyć w ofierze, przyszły i terażniejszy“, chce

. . . jak lud na puszczy
Łaknąć, byle ojczyźnie tem dopomódz można.

W tym zapale, jaki pieśń patryotyczna w nim wznieciła, widzi Waclaw początkowo rozwiązanie zagadki; później ale przekonywa się, że chociaż „zapał tworzy cud“, sam jednak cudu odrodzenia nie potrafi dokonać, że musi go wspierać ów wzgardzony przez niego poprzednio rozum — i odtąd całe swe siły zużywa na to, aby te dwa sprzeczne uczucia pogodzić ze sobą i stworzyć z nich potęgę, której nic już nie potrafi się oprzeć.

Jak dokonał tego dzieła i czy mu się wogóle udało doprowadzić je do skutku — nie wiemy, „Waclaw“ bowiem pozostał tylko urywkiem, być może, że z powodu przedwczesnej śmierci swego twórcy, a nie z powodu wątpliwości co do sposobu rozwiązania poruszanej w poemacie kwestyi.

Hegel wpłynął jednak także na pojęcia drugiego naszego poety. Po napisaniu „Irydiona“ zaczął Krasiński rozczytywać się w dziełach filozoficznych, przedewszystkiem niemieckich i

wtedy właśnie wycisnął na nim pantenizm Hegla swe piętno. A wpływ to musiał być silny, kiedy zachwiał wiarą poety, która w Rzymie odrodziła się i wzmogła, i kiedy wtrącił go w taki chaos zwątpień, niepewności, walk najrozmaitszych zasad i poglądów, że zdawało się, iż z tego choasu wydostać się niepodobna. Jakoż rzeczywiście długo nie mógł Krasiński znaleźć drogi wyjścia z niego, długo tkwiły w jego umyśle najrozmaitsze znaki zapytania przy najważniejszych kwestyach życiowych, odbierając mu spokój wewnętrzny i pogrążając w moralnej niemocy. Wyborną ilustracją tego stanu i dowodem jego istnienia jest list poety do Gaszyńskiego pisany w r. 1836¹⁾.

„Przekleństwo tym Niemcom, Panteistom i filozofom — skarży się Krasiński przyjacielowi. — Oni chcą, by materya i duch jedno były; by zewnątrz świata, by za naturą nic już nie było; by organizm świata był Bogiem żyjącym na ciągłej przemianie, na ustawicznym umieraniu cząstek swoich. Przekłęci, przekłęci — oni mnie pozbawili na czas długi uczucia piękności! A jeżeli to prawdą, żeśmy błaznami dni kilku, a potem prochem, gazem, infuzoryami idącymi się zrosnąć w jakieś błazeństwo organiczne? a jeśli prawdą, że świat tylko nieśmiertelny, a wszystka cząstka jego jest śmiertelna, odmienna, bez wiecznej indywidualności? jeżeli Bóg to tylko otchłań przemian bez końca, to wieczność śmierci i urodzin, to łańcuch nieskończony o pryskających ogniwach, to ocean, w którym każda fala wspina się, by kształt dostać, i opada natychmiast bez kształtu? ah! powiedz mi, gdzie piękność, gdzie poezya? Bo poezyi niema bez nieśmiertelności duszy; bo poezya, to losy dusz naszych w przeszłości i przyszłości, w porównaniu z naszym stanem dzisiejszym, bo poezya moja i każdego, to to, że byłkiedyś, gdzieś, ale ten sam, on, on zawsze, czy na ziemi, czy na jakimś komicie, czy w raju, czy w piekle, czy w czyścju, czy w polach Elizejskich, czy na Wallhalli, byleby to on był, on! Bez tego już mi i promienie słońca niemiłe. Ah! przeklęte Niemcy, filozofy!“

Ze słów tych przebija się wyraźnie rozpaczliwy stan duszy Krasińskiego. On, który niedawno najzawilsze kwestye społeczne rozwiązywał za pomocą wiary, który kazał Pankracemu

¹⁾ Listy t. I. str. 72 i n.

ginać na widok krzyża Chrystusowego, a Irydiona leczył nim ze zwątpień i rozpaczy, on, który niedawno zapewniał przyjaciela, że „berła i korony przeminą, ale sprawiedliwość Boża nie przeminie“ — teraz nie wierzy już, czy nie śmie wierzyć, w nieśmiertelność duszy i pyta się w niepewności, czy Bóg nie jest tylko „otchłanią przemian“ lub „wiecznością śmierci i urodzin“. Bo to jedno: „a jeżeli to prawda...“ wskazuje, że Krasieński omotał swe myśli w panteizm tak dokładnie, że ich teraz pomimo chęci nie umiał rozwikłać.

W zapatrywaniach tych widać mieszaninę pojęć Hegla i Spinozy; i ten ostatni bowiem — może nawet on przedewszystkiem — przyczynił się do wywołaniu rozstroju umysłowego poety. W kilka miesięcy po przytoczonym powyżej w urywku liście tak wyraża się o nim Krasieński: »Panteizm Spinozy, a ateizm to jedno. Świat w myśli Żyda, który się w końcu powiesił z rozpaczy, jest ogromną otchłanią życia i śmierci, czyli przeobów życia, ale bez poczucia się własnego« — a przedstawivszy to wszystko, co mu się w tym poglądzie wydaje najważniejszem, w ten sposób kończy: »Tak, panteizm jest to rozpacz wyrozumowana, panteizm zatruł mi wiele wiar, i dlatego proszę cię, nie ufaj jemu; czekaj lepiej w niepewności zgonu, niż żebyś miał uwierzyć w tak okropną i suchą pewność« ¹⁾

Jeżeli Krasieński, który tak bardzo lubiał zawsze dawać rozmaite rady i przestrogi swemu przyjacielowi, nie mógł znaleźć dla niego lepszej, niż »oczekiwanie w niepewności zgonu«, to stąd wniosek jasny, że i dla siebie samego nie znał innego lekarstwa na trapiący go rozstrój duchowy.

Ten stan, w który go wtrąciły »przeklęte Niemce, filozofy« trwał długo, bo całe lata i pozostawił po sobie ślady w »Trzech Myślach Ligenzy«. Już w »Synu Cieniów« są widoczne jakies niejasne pojęcia panteistyczne, jakby echo rozmyślań nad Spinozą, natomiast w »Legendzie« występuje bardzo wyraźnie wpływ filozofii Hegla. Naturalnie nie można go odnosić do pomysłu poetycznego, bo ten wzięty jest skądinąd, ale w samem zakończeniu, które oprócz myśli o odrodzeniu się kościoła katolickiego zawiera drugą jeszcze, wyrażającą jakby konieczność upadku Polski na to, aby na jej gruzach powstała inna, lepsza epoka

¹⁾ Listy t. I. str. 82 in.

dla całej ludzkości. Otóż ci Polacy przygnieci zapadającym się sklepieniem Kościoła św. Piotra, do ostatniej chwili dzielni, podziwiani przez inne narody, ale popychani do zguby jakąś koniecznością, jakimś nieubłagany fatalizmem dziejowym — to obraz, który według wszelkiego prawdopodobieństwa powstał w umyśle Kraszińskiego pod wpływem Hegla. On bowiem był twórcą poglądu, że każdy naród spełnia powierzona sobie misję dziejową tylko przez jakiś czas, że po spełnieniu jej musi zginąć a rolę swą powierzyć drugiemu narodowi, przy którym jest siła, a zatem i prawo. Tak wyobrażał sobie filozof niemiecki znaczenie poszczególnych państw i rozwój cywilizacyjny całej ludzkości — trudno zaś zaprzeczyć, że pojęcia te dadzą się odszukać w „Legendzie“.

Tak więc jeszcze w r. 1840 stał Krasziński prawie na tym samym punkcie zapatrywań filozoficznych, od którego Garczyński rozpoczął. Prawda, że był to tylko okres przejściowy, poprzedzony „Nieboską“ i „Irydionem“ a nie pozostawiający już ani śladu w „Przedświcie“, trzeba jednak pamiętać, że ani „Nieboska“ ani „Irydion“ nie były w ścisłym tego słowa znaczeniu utworami filozoficznymi lecz raczej społecznymi, że w tamtych podawał tylko lekarstwa na pewne choroby społeczne, lub może raczej na zjawiska, które za takie uważał, w „Myślach“ zaś dopiero zaczyna się zastanawiać nad zagadkami bytu już to jednego narodu, już też całej ludzkości. Drugą fazę tej ewolucji umysłowej stanowi „Przedświt“ — i odtąd Krasziński nie zmienia już swych zapatrywań i pozostaje im wiernym, czy w t. zw. „Niedokończonym poemacie“, czy w „Dniu dzisiejszym“, czy w jakichkolwiek innych utworach. I tak np. w „Dniu dzisiejszym“ wypiera się jedna z nakreślonych tam postaci swych dawniejszych zapatrywań, jako fałszywych, bo natchnionych tylko rozumem, bez współdziałania serca, zapatrywania zaś te są tylko wiernem streszczeniem systemu Hegla. Ustęp to bardzo długi, więc przytoczę z niego jedynie kilka urywków.

. . . Nicość czeka mnie — po zgonie!
Każden człowiek się z kolei
Znów roztapia w wszechidei .
Jak kropelka w morza łonie . . .
Takie, bracia, wam odkrycia
Ja od pruskich niosę włości;

Wiecznej myśli — brak jest życia —
Nam żyjącym — brak wieczności —
Poprzysięgam, choć się żżyma
Serce wasze — nie ma, nie ma
Boga ni nieśmiertelności
Oto prawda rzeczywista,
Tak jakem Heglista !¹⁾

Przełom w owych zapatrywaniach, uwolnienie się od dę-
czącej go zmory panteizmu zawdzięcza Krasiński Cieszkowskiemu,
głównie zaś jego rozprawie „Prolegomena zur Historiosophie“
która stała się alfą i omegą filozoficznych poglądów twórcy
„Przedświtu“. Pod tym względem musimy Garczyńskiemu przy-
znać o wiele więcej samodzielności. I on pozostaje początkowo
pod wpływem Hegla, i on w młodzieńczych swych wierszach
wyraża rozpaczliwą niemoc wobec tych poglądów, za które
Krasiński przeklinał filozofię niemiecką, ale dzwiga się z tej
niemocy o wiele rychlej, i co ważniejsza, o własnych tylko
siłach.

Roztrząsanie całokształtu pojęć filozoficznych obu poetów
zawiodłoby nas za daleko; kwestya to tak obszerna, że wycho-
dzi bardzo znacznie poza ramy, zakreślone temu szkicowi. Nie-
które szczegóły z niej rozważymy później, tu zaś trzeba jeszcze
wspomnieć o jednym wybitnym rysie, wspólnym obu naszym
poetom-filozofom: wielkiej powadze, wysokim nastroju ich utwo-
rów. Oni obaj zdają się nie wiedzieć o tem, że poeta może być
czasem wesołym, że, jak powiada Asnyk, „swawolą same Muzy
i Apollo“ — każdy z nich, jak Wallenrod Mickiewiczowski,

Wszystkie uderza stróny po kolei
Prócz jednej stróny — prócz stróny wesela.

Zarówno Garczyński jak i Krasiński nie znają prawie in-
nych tematów, jak stan terażniejszy i przyszły społeczeństwa
swego lub całej ludzkości, a własne losy obchodzą ich tylko
o tyle, o ile mogą być nauką dla drugich. Fakt ten podnoszono
niejednokrotnie jako charakterystyczną cechę, właściwą jedynie
Krasińskiemu w przeciwieństwie do Mickiewicza, Słowackiego, a na-
wet do wszystkich poetów świata. Wobec tego trzeba z tem
większym naciskiem zaznaczyć, że właściwość tę w wyższym

¹⁾ Pisma, Kraków 1890, tom II. str. 363—65.

jeszcze stopniu mają utwory Garczyńskiego, że spraw osobistych jest w nich w trójnasób jeszcze mniej, niż u Krasieńskiego, a zawsze występuje w nich na plan pierwszy sprawa ojczyzny. „Wacław“, „Wizya“, „Nabożeństwo tegoczesne“, „Sonety“ łączą się z naszym życiem narodowym o wiele ścisiej, niż „Nieboska“ lub „Irydion“, pomiędzy drobnymi zaś wierszami znajdziemy zaledwie kilka, któreby pod tym względem mogły stanowić wyjątek.

Przy tem niezwykłym podobieństwie motywów jest jednak wybitna różnica w sposobie ich opracowania. Krasieński, pomimo pewnych nierówności i niedoskonałości formy, był jednak artystą w całym tego słowa znaczeniu — Garczyński nie był nim nigdy w tym stopniu, a kiedy był, to prawie mimowolnie, bo nie dbał o formę tak, jakby należało. Sam o tem powiada w jednym z ostatnich swych wierszy:

 Nie miękkie rymy skandowanych wierszy,
 Z których pospólstwo laur z czasem upłata..
 Wabią mi ducha.

Ale chociaż z tego zaniedbania wynika niejednokrotnie pewna chropowatość utworów i styl często ciężki, nie brak jednak także dodatnich jej skutków: większej niż u Krasieńskiego jasności i pewnego realizmu w kreśleniu postaci i obrazów. Autorowi „Irydiona“ względy artystyczne nie pozwalały na jasne wyrażenie myśli, więc wyrażał ją zwykle w formie alegorycznej, często bardzo ciemnej; jego zdaniem celem poezji jest „podnieść ramię i wskazać ludziom, a niech oni rozbierają, ile promieni w tej gwiazdzie i jak szybko światło jej bieży do ziemi“, więc też nic dziwnego, że ta poezya jego staje się niekiedy łamigłówką. Garczyński nie hołdował takiej zasadzie, więc też i łamigłówek niema u niego prawie wcale. To prawie jest wynikiem innej właściwości Garczyńskiego: niezmiernej jędrności i zwięzłości wyrażania się. Krasieński osnuwał całe obszernie poematy na jednej tezie, w celu wyrażenia jednej myśli zasadniczej — Garczyński w niewielkim wierszyku pomieścił ich nieraz tyle, że wystarczyłoby tego materiału na dziesięć utworów alegorycznych, a w samym „Wacławie“ są setki zdań, o których możnaby pisać rozprawy.

Ponieważ poezye Garczyńskiego wyprzedziły ukazanie się pierwszego poważniejszego utworu Krasieńskiego o dwa lata, więc

możnaby słusznie postawić pytanie, czy oprócz ogólnego podobieństwa istnieje jeszcze jakaś nić, która by tych dwóch poetów łączyła ze sobą, czy też stoją oni w literaturze naszej odrębni, jak dwa głazy narzutowe odrębnej formacji? Na to pytanie postaram się odpowiedzieć nieco dokładniej.

III.

W wydanych dotychczas listach Krasińskiego znajduje się tylko jedna wzmianka o Garczyńskim. Donosząc Gaszyńskiemu o zawarciu znajomości ze Słowackim i określając pobieżnie jego talent poetycki, dodaje autor „Nieboskiej komedyi“ w końcu: „Garczyński nie miał i trzeciej części jego ducha, choć tak w obłoki podchwalony przez Mickiewicza“¹⁾.

Ta drobna wzmianka jest dla nas bardzo cenną. Przede wszystkim dowodzi ona niezbicie, że Krasiński znał poezye Garczyńskiego i że nawet zajmował się tem, co o nich mówili inni, powtóre zaś można z niej, pomimo jej lakoniczności, wysnuć pewne wnioski o tem, co sam Krasiński sądził o autorze „Wacława“. Na pozór wydaje się sąd ten bardzo niekorzystnym, w istocie jednak tak nie jest. Trzeba bowiem pamiętać, jak wysoko cenił Krasiński Słowackiego, że stawiał go obok Mickiewicza, a nawet w wielu względach (fantazya, język) przyznawał mu wyższość nad nim, a wtedy ta „trzecia część ducha“ autora „Kordyana“, jaką przyznaje Garczyńskiemu, nie może uchodzić za lekceważenie. I my przyznajemy dzisiaj, że Mickiewicz, stawiając Garczyńskiego na czele naszych poetów, przesadził bardzo, więc i owo wyrażenie o „podchwaleniu w obłoki“ jest zupełnie słuszne i także nie ma w niem ani złośliwości, ani zbytej nagany. Owszem, samo zestawienie Garczyńskiego ze Słowackim, którego równocześnie sam wynosi pod niobiosa, jest dowodem, że Krasiński utwory Garczyńskiego cenił bardzo wysoko, bo wszakże nigdy po nad to nie zestawiał autora „Ballady“ z nikim innym, jak tylko z Mickiewiczem. Jedną rzeczą jest jednak w tem zdaniu ciekawą i zagadkową: oto Mickiewicz

¹⁾ Listy I. str. 80.

„podchwalił Garczyńskiego w obłoki“ dopiero w drugim kursie wykładów o literaturach słowiańskich, przedtem zaś wydrukował o nim w r. 1833 tylko suchy życiorys, bez żadnych uwag krytycznych. Co zatem miał na myśli Krasziński, pisząc powyżej przytoczone słowa, bo pisał je w maju r. 1836? Jedno tylko przypuszczenie może tę zagadkę wyjaśnić, a mianowicie, że Krasziński znał z opowiadań opinię Mickiewicza o Garczyńskim, wypowiedzianą przy jakiejś sposobności w gronie znajomych.

Bądź co bądź faktem jest, że autor „Nieboskiej“ znał poezye Garczyńskiego i że je cenił, a to pozwala nam zastanowić się nad pytaniem, czy one nie tylko w pamięci, ale i w dziełach jego nie pozostawiły jakich śladów.

Jednym z najciekawszych utworów Garczyńskiego jest niewielka „scena fantastyczna“ pt. „Wizya“. Młody poeta siedzi późną nocą w pokoju swoim i rozmyśla nad tem, jak ma w swem dziele nakreślić postać szatana. Kiedy wysiła się na wyszukanie jak najwstrętniejszych cech zewnętrznych, zjawia się przed nim czarownica, ofiarując mu swą pomoc. Oto ona przywabi mu szatana za pomocą swych zaklęć, pokaże mu go w prawdziwej postaci, bo to wszystko, co dotychczas o nim sądził, jest tylko złudzeniem.

Wyższyn on tworem Boga, jak i inni ludzie.

Więc za sprawą czarownicy zjawiają się przed zdziwionym poetą najrozmaitsze obrazy. Pierwszy to

. . . mędrak zwyczajny,
Może jaki profesor albo radca tajny;

siedzi on nad bibliją i tak rozumuje:

Trzech jest w jednym? — Czyste duby —
Słowo ciałem? — Co za myśli! —
Kto mi w koło kwadrat wkryśli,
Kiedy łatwo mieć z rachuby,
Że co prosto, to nie krzywo?
Ha! Z tą bibliją nieszczęśliwą!...
Stara, wszystkim męczy głowy,
Gubi ich testament nowy!

Po zniknięciu tego niedowiarka zjawia się ojciec, dla majątku zmuszający swą córkę do poślubienia człowieka, którego nienawidzi, a wyrzeczenia się ukochanego biedaka; następnie

zaś sztab wojskowy, odbywający naradę. Ludziom tym, podobnie jak owemu mędrkowi, brak wiary w Opatrzność, więc chociaż wojna nie jest jeszcze wcale przegrana, przerażeni przewagą liczebną postanawiają się poddać. O nich mówi czarownica, że

Wzgardzili myślą ofiary
I dlatego zginąć muszą.

bo czegoż spodziewać się po ludziach, którzy zaprzysięg'i sobie

Kubkiem może w dołek zlewać,
Myślą nędzną mierzyć bóstwo...

Pokazawszy jeszcze pocie demagogów, którzy dla własnej korzyści oszukują nieszczęśliwych współbraci, zatruwając w nich wiarę, wywołuje czarownica szatana w takiej postaci, w jakiej zawsze dotychczas zjawiał się na świecie i w jakiej zawsze na nim pozostanie. Ujrzawszy go woła poeta: „To człowiek“ a czarownica dodaje: „Bez serca!“.

Aby to zrozumieć, przypomnijmy sobie, że Garczyński różni w człowieku dwie władze umysłowe: rozum i serce; człowiekiem więc bez serca jest ten, kto powoduje się wyłącznie rozumem — i takiego nazywa poeta szatanem. To samo pojęcie znajdujemy także w „Wacława dziejach“. Wacław, powodujący się po wzgardzeniu „dumnemi naukami“ wyłącznie uczuciem, spotyka nieznanego, który naprzód stara się podkopać wiarę ludu, potem uwagami swemi nie dopuszcza do wykonania spisku koronacyjnego, wreszcie zaś stara się wszelkimi sposobami samego Wacława „odwieść od czynów“, które mu dyktował zapal i wiara w słuszność sprawy. Możliwość dokonywania rzeczy przechodzących granice siły ludzkiej i wywoływania zjawisk nadprzyrodzonych świadczą jasno, że Garczyński chciał w Nieznajomym przedstawić szatana. Rozważając tę postać czyni prof. Tarnowski w swym rozbiórce „Wacława“¹⁾ mimochodem uwagę, że ten „dyablik“ nie udał się Garczyńskiemu, że zbyt jest naiwnym, bo doradza zawsze to tylko, co zdrowy rozsądek każdemu w podobnych sytuacjach doradziłby musiał. Pochwała dla Garczyńskiego, zawarta bez wiedzy i wbrew woli autora w tych słowach, jest o wiele większą, niż ironiczna nagana, jaką w nich prof. Tarnowski chciał wyrazić; pokazuje się stąd bowiem, że

¹⁾ „Studia do historii literatury polskiej“. Rozprawy i sprawozdania, t. II.

nawet ci, którzy nie chcą, czy nie umieją, zrozumieć myśli poety, nie mogą nie widzieć, iż ów Nieznajomy jest tylko uosobieniem zimnego rozumu, który chce własną „myślą nędzną mierzyć bóstwo“, a w którym czarownica z „Wizyi“ widzi samego szatana.

Tak wyrozumowanego króla piekiel przejął od Garczyńskiego Krasinski i żywcem umieścił w „Dniu dzisiejszym“. Umierający, który ciągle oczekuje anioła, zwiastuna dobrej wieści, widzi nagle przy swym łożu postać jakąś:

... Patrzcie! — do człowieka
Całkiem podobny! Czyż to twarz anioła?
Nie — to mój szatan, który na mnie woła!

A wtedy ten „siwy kusiciel dusz wielu“ tak sam się określa:

Ja jestem rozum — ja jestem konieczność,
Nie czas mi bratem, ale siostrą wieczność;
A choć mnie ludzie przewali szatanem,
Mój duch świat stworzył — i ja ziemi panem.

Nie trudno poznać, że ten szatan, będący tylko uosobieniem rozumu, jest wprost przejęty z Poezyi Garczyńskiego, że to ten sam Nieznajomy z „Wacława“, który trzeźwym swym rozsądkiem mąci zapał spiskowców i odwodzi ich od czynu, lub ów „człowiek bez serca“, przedstawiony przez czarownicę w „Wizyi“ jako typowy mocarz państwa piekielnego.

Ale „Dzień dzisiejszy“ nie tylko tem jednym pojęciem „Szatana-Rozumu“ przypomina Garczyńskiego — o wiele bliższe pokrewieństwo łączy go z drugą „sceną fantastyczną“, z „Nabożeństwem tegoczesnem“. Pokrewieństwo tych utworów jest wprawdzie przeważnie zewnętrznem tylko, ale pomimo to jest bardzo widocznem i w równym stopniu ciekawem. Jak już same tytuły wskazują, łączy je jedna wspólna myśl, jeden cel autorów: przedstawienie pewnej chwili dziejowej (tej właśnie, w której utwór powstawał) za pomocą szeregu postaci, reprezentujących jakieś stronnictwa polityczne lub warstwy społeczne. Myśl to zapewne nie nowa; począwszy od „Krótkiej rozprawy“ Reja, każdy wiek przynosił nam podobne wierszowane broszury polityczne, ale ani „Nabożeństwa tegoczesnego“, ani „Dnia dzisiejszego“ nie możnaby włączyć w ten szereg bez bardzo licznych zastrzeżeń. I one mają wprawdzie charakter okolicznościowej,

tendencyjnej broszury i w nich tkwi pierwiastek satyryczny — ale przecież nie są one wyłącznie ani jednym, ani drugim, ani wreszcie tylko połączeniem jednego i drugiego. Najpierw góruje w nich obu nad wszystkim prawdziwa poezya, łatwo zrozumiała u tak wybitnych pisarzy, powtórę zaś zawierają w sobie to, czego u ich poprzedników naprózno byśmy szukali — pierwiastek filozoficzny. To zaś, co wyróżnia te utwory od innych, zbliża je tem bardziej do siebie, chociaż najściślej jest tu wspólność idei.

Sytuacja jest u obu poetów inną. Krasński przedstawia człowieka umierającego, który w ostatniej chwili życia pragnie usłyszeć zapewnienie z ust „swego anioła“, że jego najświętsze ideały, których spełnienia nie dożył, spełnią się po jego śmierci. Ale anioł ów nie zjawia się, a natomiast daje się słyszeć głos „Szatana - Rozumu“, który „przepił wiarę, zatrul miłość wielu“, i który teraz stara się umierającemu wykazać całą nicość jego dążeń i nakłonić do pogodzenia się z istniejącym stanem rzeczy. Obecny zdaje się, że ich przyjaciel już umarł, zaczynają zatem wypowiadać swe zdania o nim i swoje poglądy na sposób rozwiązania rozmaitych kwestyi społecznych i politycznych. Każdy wskazuje inną drogę; i tak jeden chce odrodzić ojczyznę przez arystokrację, drugi przez demokrację, ten doradza socjalizm, inny komunizm, inny wreszcie widzi środek ratunku w pansławizmie a jeden tylko znajduje się pomiędzy nimi zwolennik pojęć zmarłego rzekomo patrioty. Tymczasem umierający budzi się z chwilowego uspienia, zjawia się oczekiwany anioł, obecni przejęci skrucą wyrzekają się błędnych swych poglądów, a poemat kończy się prorocstwem rychłego zmartwychwstania Polski.

Garczyński przedstawia w swym utworze scenę z r. 1830, za miejsce zaś akcji obrał sobie kościółek wiejski pośród obozu. Mamy tu charakterystykę całego społeczeństwa ówczesnego, przyczem naturalnie nacisk główny pada na zapatrywania polityczne, na pytanie, czy wojnę prowadzić dalej, czy nie. Ogół społeczeństwa jest przedstawiony za pomocą chórów starców, kobiet i dzieci, rozmaite zaś grupy osób i zapatrywań reprezentują poszczególne postacie. Rolę kierownika opinii, którą Krasński w „Dniu dzisiejszym“ powierzył aniołowi, tu sprawuje ewangeliista, z której ksiądz, odprawiający przy ołtarzu nabożeń-

stwo i raz po raz odczytuje ustępy. Ogół ludu wierzy głęboko w dobroć i sprawiedliwość Bożą, w to, że

On synami
Nie pogardzi
Wrogów Boga zdepcę noga

więc błaga Przedwiecznego o „łaskę i cud“ aby „słowo wyrzekł, ręką skinął“ i wołą swą uśmierzył i zakończył straszną walkę. Ale wiara ta nie podoba się dwu dyplomatom, uważającym ją za brak oświaty; wobec tego zacofania uważają prowadzenie walki za „próżną czasu stratę“, bo naród tak ciemny musi upaść. Ze swojej strony uczynili oni wszystko, co do nich należało: wysłali posłów do dworów zagranicznych, a posłowie ci, to „ludzie z talentem“ — ale pomimo to niemają nadziei w powodzenie. Zabrakło już kul i prochu, skarb wycieńczony i najdalej za miesiąc „wojsko bez chleba będzie i odzienia“. — Wówczas ksiądz czyta ludowi z ewangelii:

A wiarą stworzył chleba pięć tysięcy.

Wiarę tę, której braknie dyplomatom, ma w sobie młoda dziewczyna i to w tym stopniu, że w ekstazie zdaje się jej, iż widzi anioła unoszącego się w powietrzu i dającego znaki prorocze. Posługacz kościelny, widzący tę ekstazę, a nie widzący w górze „ni ducha, ni ciała“, przestrzega ją przed dziwactwem:

Czegoż tak w koło spoglądasz oczyma?
Ocknij się przecie, toć to nasza fara

Inne jeszcze wrażenie wywiera widok dziewczyny na dwóch młodzieńcach; ci widzą tylko jej piękność, a chociaż ich rąca jej otwarte usta, przecież postanawiają spróbować, czy nie dałoby się zawiązać romansu. „Biegli są w naukach“, więc cnotą gardzą.

O bliźnich, cnotcie, idź nauczaj baby,
Jeżeli która zaraz nie zadrzymie;
Cnota — cóż więcej nad czcze, marne imię?
W myśleniu widać bardzo jeszcze słaby.

Nabożeństwo się kończy, światła gasną, lud opuszcza kościół — gdy wtem jeden z młodzieńców zatrzymuje wychodzących, przemawia do nich i przelęwa w nich cząstkę swego zapła. Oto trzeba „duszą wzajemną zatlić zgaszone światło“, wzbudzić

dzieć w sobie głęboką wiarę, a z niej wyjdzie czyn, który zwycięży zamachy wrogów. Wtedy otwierają się drzwi kościoła, w dali ukazuje się wojsko z białymi orłami na sztandarach, odzywają się dźwięki bojowej muzyki, a lud cały wybiega wraz z młodzieńcem z kościoła: — natchniony wiarą w Opatrzność i swe siły dokona on zapewne wielkich czynów.

Taką jest najogólniejsza treść tych dwóch utworów. Różnice między nimi są tak wielkie, jak wielką była różnica między epokami, które mają przedstawiać. W roku 1830 nie było jeszcze powodu do rozpacz i zwątpienia, nie trzeba było szukać ulgi i ratunku w komunizmach lub panslawizmach — więc Garczyński zaznacza tylko brak wiary w własne siły i Opatrzność. Inaczej było po roku 1846 — wtedy musiały przychodzić na myśl rozmaite środki ratunku, zarówno złe i zgubne, jak dobre i zbawienne, więc Krasieński nie mógł załatwić się z temi zapatriowaniami zbyt krótko, musiał je omówić dokładnie, bo on przecież chciał wykazać ich błędność, a to wymagało argumentacji. Ale poza tem jest uderzające podobieństwo: obaj poeci potępiają wszelkie rozumowania, wszelkie szukanie pomocy z zewnątrz, a każą wznieść w sobie wiarę w Boga, wiarę w siebie samych i „dobrą wolę“. Temi ogólnemi myślami utwory te tak się zbliżają do siebie, jak gdyby wyszły z pod jednego pióra, tylko w różnych okresach czasu. W „Nabożeństwie“ woła n. p. chór, modląc się do Stwórcy:

Strzeż nas od dumy,
Niech w sprawie świętej
Serca nasze i zamiary
Czyste zostaną...

w „Dniu dzisiejszym“ zaś umierający powiada do swych towarzyszy:

. . . O! bądźcie mi czyści,
O! bądźcie święci! a com rzekł, wam ziści
Sprawiedliwy Bóg..

U Garczyńskiego młodzieńiec widzi ocalenie w moralnem podniesieniu się społeczeństwa, każe mu »zgluszyć w sobie myśli bezczelne«, a wtedy ramię nabierze siły

A serce z ogniem świat stworzy!
Duch boży

Trzejmie śmiertelnych jak słońce gmach nocy.
Wstaną prorocy
I spiewać będą tryumf dobrej sprawie.

Ale aby się to stało, powiada on :

Wiary trzeba!
Wiara — mieczem archaniola!

Te myśli występują w »Dniu dzisiejszym« bardzo niejasno, natomiast w innych swych utworach wyraził je Krasieński z większą siłą i wyrazistością

Z wiary waszej — wola wasza,
Z woli waszej — czyn wasz będzie!

Wszakże te słowa »Psalmu nadziei« wyrażają najzupełniej to samo, co owo zwięzłe zdanie Garczyńskiego :

Wiara — mieczem archaniola.

W przytoczonych powyżej słowach młodzieńca z »Nabożeństwa« możemy także odnaleźć jądro myśli zawartych w głównej modlitwie »Psalmu dobrej woli« o »czyste serce« i »wypłnienie z dusz kłakoli złud świętokradzkich«, i tu i tam bowiem przebijają się jedna i ta sama myśl zasadnicza, że wewnętrzne odrodzenie się społeczeństwa musi sprowadzić zmianę w stosunkach politycznych, musi mu zapewnić niepodległość.

Można zatem przyjąć za rzecz pewną, że w »Dniu dzisiejszym« Krasieńskiego są wyraźne ślady wpływu poezji Garczyńskiego. Niema w tem nic szczególnie dziwnego ani też nic dla autora »Irydyona« upokarzającego, Garczyński bowiem nie był wcale ani pospolitym umysłem ani tuzinkowym poetą. Wszakże i Mickiewicz nie oparł się jego wpływowi w »Reducie Ordon«, Słowacki zaś w »Kordyanie« prawie całą scenę w podziemiach stworzył tylko przez rozszerzenie ustępu z »Wacława dziejów« i (o czem dotychczas nie wspomiano) jednego obrazu »Wizyi«, z której prawie dosłownie przytaczał całe zdania. Jeżeli zaś Mickiewicz i Słowacki ulegali wpływowi fantazyi Garczyńskiego, to cóż dziwnego, że Krasieński przyjął od niego pewne pomysły filozoficzne, w których Garczyński był przecież nieskończenie wyższy niż w dziedzinie fantazyi lub stylu.

Poza tą łącznością, jaka zachodzi między »Dniem dzisiejszym« a »Nabożeństwem« i poza pewnymi wspólnymi poglądami

mi jest jeszcze wielkie podobieństwo motywów i dążeń łączące Krasińskiego z Garczyńskim bardzo ściśle. I tak znajdziemy w „Zdrajcy“ tę samą myśl przewodnią a raczej tę samą tendencję, która występuje w „Pokusie“; w pierwszym obrazie który nieznamy wywołuje w fantazyi Wacława, w tej młodej dziewczynie, co to przymuszona przez ojca do małżeństwa z magnatem a zerwania z ukochanym:

Umarła, gdy ślub brała,
Nazbyt, nazbyt kochała!

ale która poddaje się przecież woli rodzicielskiej z pokorą i jeszcze na łożu śmierci mówi:

. . . Ojcze, wszak ja żona?
Chcę być — będę — tyś kazał . . .

jest pewne podobieństwo do „Nocy letniej“. Tak samo możnaby znaleźć wiele wspólnych rysów w drobniejszych utworach obu poetów — nadowszystko jednak ciekawym i ważnym jest fakt, że w „Wizyi“ znajdujemy jakby krótki program trzeciej i czwartej części „Nieboskiej komedyi“. Mamy tam następujący obrazek:

(Lud się pokusuje — w środku trybuna — krzyże obalają).

L u d w o ł a .
Zrzucić krzyże,
M o w c a na trybunie
Posłowie ludu! Żołnierze!
Minęły czasy ślepoty,
W których człek dla marnej cnoty
Krew przelewał — gardząc zyskiem.
Dziś wiek złoty
Już nadchodzi, już jest blizkim.
I dlatego śmiało sadzę,
Że krew nasza i pieniądze,
Jak i ludzie naszej ziemi,
Tylko — tylko są naszemi!
C z a r o w n i c a daje znak.
Precz szatanie!

(Znikają).

Obraz to drobny, myśl jego nierozwinięta należycie, naszkicowana tylko, ale tę myśl ta sama, którą Krasiński rozwinię później w „Nieboskiej“ i w „Śnie“. Wobec tego trzeba Garczyń-

skiemu, a nie autorowi „Irydiona“, przyznać sławę, że pierwszy zwrócił uwagę społeczeństwa na przychodzące z zachodu prądy socyalne i ocenił ich ważność. Rzecz naturalna, iż z tego faktu nie można wysnuwać wniosków zbyt daleko idących i że nie można podejrywać oryginalności Krasieńskiego. Związek, jaki pomiędzy tymi poetami zachodzi, polega raczej na pewnem podobieństwie organizacyi umysłowej, która kazała im zwracać uwagę na te same objawy życia społecznego, i na wspólności poglądu etycznego, według którego je oceniali. W każdym razie zacieśnia to bardziej jeszcze węzeł, łączący tych jedynych naszych poetów-filozofów.

Ładeusz Pini.

CZEŚĆ URZĘDOWA.

I.

SKŁAD GRONA NAUCZYCIELSKIEGO

przy końcu roku szkolnego 1899/900.

Liczba	Imię, nazwisko i godność	uczył w klasie	tygodn. godzin
1	Biesiadzki Wojciech , c. k. dyrektor w VI. randze, członek c. k. Rady szkolnej okręgowej miejskiej	jęz. grec. w VII ₄	4
2	Błażek Bolesław , zastępca nauczyciela	jęz. pol. I d ₃ II c ₃ matem. I a ₃ I c ₃ I d ₃ III c ₃	18
3	Bojarski Władysław , c. k. prof., zawiadowca zbiorów geograficzno-histor.	jęz. pol. V ₃ geogr. I a ₃ , geogr. i hist. II a ₄ IV a ₄ V ₃ VI ₄	21
4	Cyga Zygmunt , egzamin. zastępca nauczyciela, zawiad. niemieckiej czytelnicy uczniów	jęz. pol. III a ₃ " niem. III a ₄ III c ₄ IV a ₄ IV c ₄	19
5	Czernecki Józef , c. k. profesor w VIII. randze, gospodarz VIII. klasy	jęz. niem. V ₄ VI ₄ VII ₄ VIII ₄	16
6	Danysz Antoni , doktor filozofii, c. k. profesor w VIII. randze, docent c. k. uniwersytet lwowski, kierownik klas równorzędnych (I b, II b, III b, IV b)	jęz. łac. I b ₃ " niem. II b ₃	13

Liczba	Imię, nazwisko i godność	uczył w klasie	tygodn. godzin
7	Dąbrowski Mieczysław , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy III c	jęz. łac. I c ₈ " grec. IIIc ₅ " pol. III c ₃ geogr. I c ₃	19
8	Droździak Sylwester , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy I c	jęz. niem. I a ₆ I c ₆ I d ₆	18
9	Fiderer Edward , c. k. profesor w VIII randze, gospodarz kl. IV a, zawiadowca biblioteki naucz.	jęz. łac. IV a ₆ " grec. IV a ₄ VI ₅	15
10	Frączkiewicz Aleksander , c. k. profesor, gospodarz klasy II b	jęz. łac. II c ₈ IV b ₆ " pol. II b ₃	17
11	Frank Wincenty , c. k. profesor w VIII. randze, gospodarz klasy IV c	matem. II c ₉ IV c ₃ VII ₃ VIII ₂ fiz. IV c ₃ VII ₃ VIII ₃	20
12	Gubrynowicz Władysław , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy I b	jęz. pol. I b ₃ " niem. I b ₆ III b ₄ IV b ₄	17
13	ks. Jougan Alojzy , doktor teologii, c. k. profesor w VIII randze i katecheta rz. kat.	rel. I a ₂ II a ₂ III a ₂ IV a ₂ V ₂ VI ₂ VII ₂ VIII ₂	16
14	Kilarski Tadeusz , c. k. profesor w VIII. randze	był na urlopie przez cały rok szkolny 1900	
15	Kłak Wiktor , c. k. profesor w VIII randze, gospodarz V. klasy	jęz. łac. V ₆ VIII ₅ " grec. V ₅	16
16	ks. Konieczny Stanisław , z zakonu XX Misyonarzy, pomocnik katechety rz. kat.	religia I c ₂ II c ₂ III c ₂ IV c ₂ I b ₂ II b ₂ III b ₂ IV b ₂	18

Liczba	Imię, nazwisko i godność	uczył w klasie	tygodn. godzin
17	ks. Kotecki Antoni , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy III b	jęz. łac. III b ₆ " grec. III b ₅ IV b ₄	15
18	Krajnik Józef , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy III a	jęz. łac. III a ₆ III c ₆ " grec. III c ₅	17
19	Kubala Ludwik , c. k. profesor w VIII. randze, radca szkolny i kawaler orderu Franciszka Józefa, członek korespond. krakowskiej Akademii umiejętności	hist. i geogr. III a ₃ IV c ₄ VII ₃ VIII ₃ proped. filoz. VII ₂ VIII ₂	17
20	Lachowski Celestyn , c. k. profesor, gospodarz klasy VII	jęz. łac. IV c ₆ VII ₅ " grec. VIII ₅	16
21	Limbach Józef , doktor filozofii, c. k. profesor w VIII. randze, zawiadowca gabinetu przyrodnicz.	hist. natur. I a ₂ I c ₂ I d ₂ II a ₂ II c ₂ III a ₂ III c ₂ V ₂ VI ₂	18
22	ks. Łepki Onufry , c. k. profesor w VIII. randze, radca i referent gr. kat. konsystorza	re ^l . gr. kat. I—VIII	16
23	Łuczakowski Konstanty , doktor filozofii, c. k. profesor w VIII. randze, gospodarz VI. klasy	jęz. łac. VI ₆ " rusk. I—VIII ₆ " rusk. w V. gimn. ₃ i w szkole real. ₃	18
24	Petryński Ludwik , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy IV. b	jęz. pol. III b ₃ IV b ₃ geogr. i hist. I b ₃ II b ₄ III b ₃ IV b ₄	20

Liczba	Imię, nazwisko i godność	uczył w klasie	tygodni godzin
25	Petzold Emil , zastępca nauczyciela	był na urlopie przez cały rok szkolny 1900	
26	Pini Tadeusz , egzam. zastępca nauczyciela, za wianowca polskiej i ruskiej czytelni uczniów klas V—VIII, gospodarz klasy I d	jęz. łac. I d ₈ „ pol. VI ₂ VII ₃ VIII ₃	17
27	Rudnicki Stefan , zastępca nauczyciela	jęz. niem II a ₅ II c ₅ geogr. i hist I d ₃ II c ₄ III c ₃	20
28	Służewski Michał , c. k. profesor w VII. randze, radca cesarski zawiadowca gabinetu fizykalnego	matem. II a ₃ III a ₃ IV a ₁ V ₄ VI ₃ fiz. IV a _c	19
29	Szczepański Jan , egzamin. zastępca nauczyciela, gospodarz klasy II c	jęz. łac. II c ₈ (w 2. półr. miał zmniejszenie liczby godzin)	8
30	Szomek Bolesław , c. k. profesor w VIII. randze	był na urlopie przez cały rok szkolny 1900	
31	Wiśniowski Tadeusz , doktor filozofii, c. k. profesor, zawiadowca gabinetów przyrodniczych na filii	matem I b ₃ II b ₃ III b ₃ IV b ₃ nauki przyrod. I b ₃ II b ₃ III b ₃ IV b ₃	21
32	Wróblewski Kazimierz , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy II a, zawiadowca polskiej i ruskiej czytelni uczniów klas II—I /	jęz. łac. II a ₃ „ grec. IV c ₄ „ pol. IV a ₃ IV c ₈	18
33	Żukrowski Antoni , zastępca nauczyciela, gospodarz klasy I a	jęz. łac I a ₈ „ pol I a ₃ I c ₃ II a ₃	17

Nauczyciele poboczni.

1. **Planer Izaak**, nauczyciel religii mojżeszowej w lwowskich szkołach ludowych i w c. k. Gimnazyum V., uczył religii mojżeszowej w klasie I—VIII, tygodniowo godzin 8

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. **Bojarski Władysław**, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IVa i VI, tygodniowo godzin 2

2. **Bursa Stanisław**, urzędnik krakowskiego Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń, uczył śpiewu w 2 oddziałach, tygodniowo godzin 4

3. **Fiderer Edward**, j. w., uczył kaligrafii w 2 oddziałach, tygodniowo godzin 2

4. **Kubała Ludwik**, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IVc i VII, tygodniowo godzin 2

5. **Kwiatkowski Romuald**, nauczyciel miejskiej szkoły ludowej im. św. Antoniego, uczył gimnastyki w 3 oddziałach, tygodniowo godzin 6

6. **Łuczakowski Konstanty**, j. w., uczył języka ruskiego w 6 oddziałach, tygodniowo godzin 6

7. **Petryński Ludwik**, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IIIb i IVb, tygodniowo godzin 2

8. **Pietsch Edward**, profesor szkoły przemysłowej, uczył rysunków odręcznych w 3 oddziałach, tygodniowo godzin 6

9. **Resl Włodzimierz**, profesor c. k. II. gimnazyum, uczył stenografii w 2 oddziałach, tygodniowo godzin 2

10. **Rudnicki Stefan**, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IIIa i IIIc, tygodniowo godzin 2

11. **Szyrma Lach Edward**, uczył języka francuskiego w 3 oddziałach, tygodniowo godzin 6

Zmiany w gronie nauczycielskiem

na początku i w ciągu roku szkolnego 1899/900.

1. Reskr. z d. 22. czerwca 1899. l. 22521. mianował JE. Pan Minister w. i o. egzam. zastępcę nauczyciela **Władysława**

Ferleckiego rzeczywistym nauczycielem c. k. gimnazyum w Buczaczu.

2. Reskr. z d. 7. sierpnia 1899. l. 18456 przeniosła Wys. c. k. Rada szk. kr. zastępców nauczycieli: Dropiowskiego Piotra do c. k. gimnazyum w Rzeszowie, a Starzeckiego Bronisława do c. k. gimnazyum w Drohobyczu.

3. Reskr. z d. 31. sierpnia 1899. l. 22521. przeniosła Wys. c. k. Rada szk. kr. do tutejszego gimnazyum egzam. zastępców nauczycieli: Zygmunta Cygę z IV. i Tadeusza Pinięgo z c. k. II. gimnazyum lwowskiego.

4. Reskr. z d. 8 sierpnia 1899 l. 18456 przeniosła Wys. c. k. Rada szk. kr. do tutejszego gimnazyum zastępcę nauczyciela Józefa Krajnika z c. k. szkoły realnej w Krakowie.

5. Reskr. z d. 16. sierpnia 1899 l. 22823 udzielił JE Pan Minister w. i o. c. k. profesorowi Bolesławowi Szomkowi urlopu do końca stycznia 1900, a reskr. z d. 26. lutego 1900. l. 3588, przedłużył mu go do 15. lipca 1900.

6. Reskr. z d. 21. sierpnia 1899. l. 23367. udzielił JE Pan Minister w. i o. c. k. profesorowi Tadeuszowi Kilarskiemu urlopu do 30. stycznia 1900, a reskr. z d. 13. marca 1900. l. 3800 przedłużył mu go do 15. lipca 1900.

7. Reskr. z d. 26. września 1899. l. 26200. udzielił JE. Pan Minister w. i o. zastępcy nauczyciela Emilowi Petzoldowi urlopu do 30. stycznia 1900, a reskr. z d. 1. marca 1900 l. 3815. przedłużył mu go do 15. lipca 1900.

8. Reskr. z d. 24. lipca 1899. l. 15557. mianowała Wys. c. k. Rada szk. kr. zastępcą nauczyciela dla tutejszego gimnazyum kandydata stanu nauczycielskiego Antoniego Żukrowskiego.

9. Reskr. z d. 24. lipca 1899. l. 16495. mianowany został tutejszym zastępcą nauczyciela kandydat stanu nauczycielskiego Adam Deisenberg, z której to posady zrezygnował 25. grudnia 1899.

10. Reskr. z d. 5. września 1899. l. 20475 mianowała Wys. c. k. Rada szk. kr. dr. Maksymiliana Schoenetta, asystenta przy katedrze botaniki w c. k. uniwersytecie lwowskim, bezpłatnym aplikantem dla tutejszego gimnazyum.

11. Reskr. z d. 22. września 1899. l. 26240. mianował JE. Pan Minister w. i o. pomocnika katechety, ks. Józefa Leh-

manna, rzeczywistym katechetą c. k. szkoły realnej w Tarnopolu.

12. Reskr. z d. 9. października 1899. l. 26035 mianowała Wys. c. k. Rada szk. kr. ks. Stanisława Koniecznego pomocnikiem katechety dla tutejszego gimnazyum.

13 Reskr. z d. 27. września 1899. l. 21283. nadał JF. Pan Minister w i o. VII. rangę służbową od 1. stycznia 1900. c. k. profesorom: a) Służewskiemu Michałowi, b) Fiderekowi Edwardowi, c) Kubali Ludwikowi.

14. Reskr. z d. 15. września 1899. l. 21288. nadał JE. Pan Minister w. i o. VIII. rangę służbową od 1. stycznia 1900. następującym c. k. profesorom: a) ks. dr. Alojzemu Jouganowi, b) dr. Józefowi Limbachowi, c) Bolesławowi Szomkowi, d) Wincentemu Frankowi.

15. Najwyższem postanowieniem z d. 1. listopada 1899. posunięty został do VI rangi służbowej c. k. dyrektor zakładu Wojciech Biesiadzki.

16. Reskr. z d. 26. grudnia 1899. mianowała Wys. c. k. Rada szk. kr. kandydata stanu nauczycielskiego Sylwestra Drozdziaka, a reskr. z d. 24. stycznia 1900 l. 875. kandydata stanu nauczycielskiego Stefana Rudnickiego zastępcami nauczycieli dla tutejszego gimnazyum.

17. Reskr. z d. 27. stycznia 1900. l. 2022. przeniosła Wys. c. k. Rada szk. kr. zastępcę nauczyciela Jana Friedberga w tym samym charakterze do c. k. gimnazyum w Rzeszowie.

II.

PROGRAM NAUKI.

A. Przedmioty obowiązkowe.

Klasa I.

Religia 2 godziny tygodniowo. Zasady katolickiej wiary i obyczajów.

Język łaciński 8 godzin tygodniowo. Nauka o prawidłowych formach deklinacyi i koniugacyi w połączeniu z prakty-

cznemi ćwiczeniami. Począwszy od listopada co tydzień załanie szkolne, niekiedy domowe.

Język polski 3 godz. tyg. Elementarna nauka o zdaniu pojedynczym i składni zgody; najważniejsze zdania poboczne; — w związku z tem poznanie najważniejszych znaków pisarskich. Elementarna nauka odmiany imienia i słowa, nadto przygodne poznawanie innych części mowy. Czytanie wzorów podług wypisów; wyraźne i rozumne czytanie, gładkie i poprawno zdawanie sprawy z rzeczy, poprzednio przeczytanej i poprzednio objaśnionej. Uczenie się na pamięć i należyte wygłaszanie zawartych w Wypisach, a poprzednio objaśnionych piękniejszych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych. Cztery zadania na miesiąc; w I. półroczu wyłącznie dyktaty, systematycznie ułożone, a obejmujące ważniejsze zasady i prawa pisowni; w 2 półroczu naprzemian ćwiczenia ortograficzne i wypracowania stylistyczne, zrazu tylko szkolne, pod koniec roku także domowe; tematami do nich są krótkie opowiadania i łatwiejsze opisy, w szkole za nauczycielem przez uczniów powtórzone.

Język niemiecki 6 godzin tygodniowo. Czytanie, uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań: retrowersya, rozmówki Znajomość odmian regularnych i zasad składni. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy: dyktaty, ćwiczenia ortograficzne, zastosowane do potrzeby praktycznej, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

Geografia 3 godz. tyg. Nauka rozpoczyna się rozpatrywaniem dziennego łuku słonecznego i wynikającego stąd oświetlenia w różnych porach roku. Pojęcia wstępne z geografii fizycznej, począwszy od poznania Lwowa i jego okolicy, orientowanie się, pomiar, znaki graficzne map i nauka o globusie; ortografia i hydrografia, półwyspy i wyspy; położenie najważniejszych państw i miast według długości i szerokości geograficznej, odczytywanie z mapy. Rysowanie najprostszych geograficznych przedmiotów.

Metematyka 3 godz. tyg. W I. półroczu tylko arytmetyka: Dziesiątkowy układ liczb; liczby rzymskie; cztery działania liczbami niemianowanymi i mianowanymi, całkowitemi i dziesiętnymi, jedno — i wielogatunkowymi, podzielność liczb, ułamki zwy-

czajne, najmniejsza wielokrotność i największa miara. W II. półroczu z geometryi: Pojęcia wstępne: nauka o liniach, kątach i trójkątach aż do §. 54. włącznie. Krótkie ćwiczenia domowe, a 3 zadania szkolne w każdym półroczu.

Historya naturalna 2 godz. tyg. Przez 6 pierwszych miesięcy opisywanie ważniejszych szczegółów krajowych zwierząt ssących i owadów. Od połowy marca opisywanie ważniejszych roślin krajowychjawno kwiatowych.

Klasa II.

Religia 2 godziny tygodniowo. Historya starego zakonu.

Język łaciński 8 godzin tygodniowo. Nauka odmian nieprawidłowych; przysłówki, przyimki, spójniki, coniugatio periphrastica, gerundium, gerundivum, nom. i acc. cum infin., participium appositivum, ablat. absol.

Zadania miesięcznie 3 szkolne, 1 domowe.

Język polski 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według Wypisów i deklamacya jak w klasie I.

Gramatyka. Elementarna nauka o zdaniu złożonem; powtarzanie i uzupełnienie odmian. Nauka pisowni i interpunkcyi uzupełniona i rozszerzona. Ćwiczenia ortograficzne, czyli dyktaty jak w klasie I, ale tylko w miarę potrzeby. Wypracowania stylistyczne 3 na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne. (Opowiadania i opisy).

Język niemiecki 5 godzin tyg. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersya; dłuższe rozmówki; uczenie się na pamięć słów i całych ustępów.

Powtórzenie odmiany regularnej; poznawanie najważniejszych wyjątków.

Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Tematy jak w klasie I.

Historya 2 godz. tyg. Historya starożytna.

Geografia 2 godz. tygod. Szczegółowa geografia Azyi i Afryki; pionowy i poziomy układ i hydrografia Europy, szczegółowy opis południowej i zachodniej Europy.

Matematyka 3 godz. tyg. Arytmetyka: Uzupelnienie nauki o wielokrotnosci i mierze, dokladna nauka o ułamkach zwyczajnych, zamiana ułamków dziesiętnych na zwyczajne i odwrotnie; proporcye, reguła pojedyncza trzech z zastosowaniem proporcyi i wnioskowania; rachunek procentu prostego. Geometrya: Symetralna dłużni i kąta: przystawanie trójkątów wraz z zastosowaniami; najważniejsze własności koła i wieloboków. Zadania jak w klasie I.

Historya naturalna 2 godz. tygod. Przez pierwszych 6 miesięcy zoologia, mianowicie: ptaki, gady, płazy i ryby, w ten sposób omawiane, jak w klasie I.; niektóre formy bezkręgowych zwierząt. Od połowy marca botanika: dalszy ciąg opisywania roślin jawnokwiatowych, najważniejsze formy roślin skrytkwiatowych.

Klasa III.

Religia 2 godz. tyg. Historia nowego zakonu

Język łaciński 6 godz. tygod. Z gramatyki składnia zgody i przypadków. Z Corneliusa Neposa czytano żywoty: Arystydesa, Cymona, Epaminondasa, Pelopidasa, Milcyadesa, Temistoklesa i Hannibala. Co 14 dni kompozycya, co 3 tygodnie domowe wypracowanie.

Język grecki 5 godz. tyg. Odmiana imion i słowa aż do słów na *μ*. Tłómaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie. Od połowy pierwszego półroczu 2 zadania miesięcznie, naprzemian domowe i szkolne.

Język polski 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według Wypisów jak w kl. I. i II.; krótkie wiadomości o życiu i pismach cenniejszych pisarzów, z których dzieł właśnie poznano wyjątki Deklamacya, jak w kl. I. Gramatyka: składnia rządu. Systematyczna nauka deklinacyi. Części mowy nieodmienne. Wypracowania stylistyczne: 2 na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne. Tematy: przeważnie streszczenia ustępów, w szkole poznanych, treści opowiadającej lub opisowej.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Swobodniejsza reprodukcyja czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych; uwzględnianie, wyrażeń i zwrotów, podobną myśl wyrażających (synonimów)

uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu Zadania 2 miesięcznie naprzemian szkolne i domowe. Tematy: retrowersye i reprodukcye ustępów w szkole czytanych, streszczenia.

Historia 1 godz. tyg. Dzieje średniowieczne.

Geografia 2 godz. tyg. Szczegółowa geografia Europy środkowej, wschodniej i północnej z wykluczeniem monarchii Austriacko-węgierskiej; geografia Ameryki i Australii. Ćwiczenia w rysowaniu szkiców map.

Matematyka 3 godz. tyg. Arytmetyka: Skrócone i mnożenie dzielenie; cztery działania liczbami ogólnymi; podnoszenie do drugiej potęgi całych liczb i ułamków, pierwiastkowanie; liczby niepełne. Geometria: Przemiana i dzielenie figur; obliczanie powierzchni figur płaskich; twierdzenie Pitagorasa; podobieństwo trójkątów i wieloboków. Ćwiczenia domowe i szkolne jak w kl. I.

Nauki przyrodnicze 2 godz. tygod. W I. półroczu fizyka: Pojęcia wstępne, nauka o ciepłe i chemia. W II. półroczu mineralogia: Opisanie i porównanie najważniejszych gatunków minerałów i skał ze szczególnem uwzględnieniem krajowych.

Klasa IV.

Religia 2 godz. tygodn. Nauka o obrzędach kościoła katolickiego.

Język łaciński 6 god. tyg. Gramatyka: Nauka o trybach i czasach, oratio obliqua, infinitivus, participium, gerundium i supinum. Ćwiczenia w tłumaczeniu z języka polskiego na łaciński. Ćwiczenia z Caesara Comment. de bello Gallico I. 1—30, II 1—35; IV. 1—15; VII. 1—4; 36—53; 69—90; Ovid Metamorph. (wierszów 200). Zadania jak w kl. III.

Język grecki 4 godz. tyg. Słowa na μ . słowa nieprawidłowe i najważniejsze prawidła ze składni, tudzież powtórzenie całego materyalu klasy III. Tłumaczenie z języka polskiego na grecki i odwrotnie. Zadania miesięcznie dwa, naprzemian domowe i szkolne.

Język polski 3 godz. tyg. Czytanie wzorów według Wypisów jak w kl. III. Deklamacya jak w kl. I. Gramatyka: systematyczna nauka konjugacyi i składni w obrębie czasownika;

systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach. Wierszowanie. W końcu roku powtórzenie całego już przerobionego materiału nauki gramatyki w ogólniejszym zarysie. Wypracowania stylistyczne jak w kl. III.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Reprodukcyja jak w kl. III, uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu i uzupełnienie składni rządu. Miesięcznie 2 zadania, naprzemian domowe i szkolne, a tematami do nich są: reprodukcyje, retrowersyje, opowiadania, opisy i listy.

Historya i Geografia 4 godz. tyg., mianowicie 2 godz. tyg. historia nowożytna aż do najnowszych czasów z szczególnem uwzględnieniem historii monarchii Austryacko-Węgierskiej; 2 godz. tyg. szczegółowa geografia monarchii Austryacko-Węgierskiej. Ćwiczenia w rysowaniu szkiców map.

Matematyka 3 godz. tyg. Arytmetyka: Podnoszenie do sześcianu i pierwiastkowanie sześcienne: zrównania pierwszego stopnia o jednej i o kilku niewiadomych, zrównania drugiego i trzeciego stopnia, mające zastosowanie w geometryi; reguła trzech złożona. Geometrya: stereometrya, położenie linii i płaszczyzn względem siebie, obliczanie powierzchni i objętości brył z wyłączeniem stożka ściętego. Ćwiczenia domowe i szkolne jak w kl. I.

Fizyka 3 godz tyg W I. półr.: magnetyzm, elektryczność, mechanika; najważniejsze wiadomości z geografii matematycznej i kosmografii. W II. półr.: hydrostatyka, aerostatyka i optyka.

Klasa V.

Religia 2 godz. tyg. Dogmatyka ogólna.

Język łaciński 6 godz. tyg Czyt. Liv. ks. I. w wyjątkach i XXI. Ovid. Metamorph. I, 262—312 II, 1—332. VIII, 183—235; V. 341—571; VI. 146—312; 618—720 XI. 87—193; Fast. I, 465—586; II, 88—118; II, 193—242; 687—710; Trist. I, 3; IV. 10; Piękniejszych ustępów uczono się na pamięć. Powtarzano składnię na podstawie przykładów wziętych z lektury. — W każdym półroczu 5 zadań szkolnych (z tych 4 z języka polskiego na łaciński, piąte z języka łacińskiego na polski).

Język grecki 5 godz. tyg. Czytano z Chrestomatyi z pism Xenofonta: Anab. ustępy 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18; Cyrop. 3, 4, 7, — Homera Iliad. I. Piękniejsze ustępy na pamięć. — Z gramatyki składnia. Tłómaczenie zdań układanych na podsta. wię lektury. W każdym półroczu cztery zadania szkolne (3 z języka polskiego na grecki, 1 z języka greckiego na polski)

Język polski 3 godz. tyg. Czytanie wzorów i „Pana Tadeu. sza“ w całości. Poznawanie na podstawie Wypisów zwykleszych tropów i figur, jakoteż najważniejszych gatunków prozy i poezyi Wiadomości historyczno-literackie o czytanych pisarzach — jak w kl. III. — Deklamacya. — Należyte ćwiczenie się w układaniu dyspozycyi. Wypracowania stylistyczne: 7 na półr., naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Samodzielna repropukcyja na podstawie obszernej lektury, przeważnie prozaicznej. Uczenie się na pamięć Obowiązkowa lektura domowa. — Uzupełnienie wiadomości gramatycznych (ze składni rządu, zdania i szyku). — W każdym półroczu 7 zadań (3 szkolne 4 domowe). Tematy: streszczenia ustępów czytanych, opowiadania, opisy, przekłady z innych języków (na zadania szkolne).

Historya i geografia 3 godz. tyg. Dzieje starożytne do roku 264 przed Chr. z geografii odpowiednie działły.

Matematyka 4. g. tyg Arytmetyka: Pierwsze cztery działania na liczbach algebraicznych. Uzasadniano najważniejsze twierdzenia o podzielności liczb. Największy wspólny dzielnik i najmniejsza wspólna wielokrotność liczb i niektórych wielomianów. Ułamki zwyczajne i dziesiętne. Stosunki i proporcye jakoteż ich zastosowanie. — Równania oznaczone pierwszego stopnia z jedną i kilku niewiadomemi. Geometrya: utwory zasadnicze; teorya równoległych; własności trójkąta i przypadki przystawania. Twierdzenia o czworobokach i wielokącie, o kątach i cięciwach w kole — koła wpisane i opisane. Proporcjonalność odcinków i podobieństwo figur. — Równość powierzchni i jej obliczanie, — Pomiar koła. --

Krótkie ćwiczenia domowe. Trzy zadania szkolne w każdym półroczu.

Historya naturalna 2 godz. tyg. W I. półr. mineralogia: krystalografia, fizyczne i chemiczne własności minerałów, krótki

systematyczny przegląd ważniejszych minerałów, krótki pogląd na budowę ziemi. W II. półroczu botanika. Najważniejsze wiadomości z anatomii, organografii, fizjologii i systematyki roślin.

Klasa VI.

Religia 2 godz. tyg. Dogmatyka szczegółowa.

Język łaciński 6 godz tyg. Czytano: Sallust Bell. Jugurth.; Vergil. Ecl. 1. 5, Aen. I, 1—150; Georg: Laudes Italiae, Laudes vitae rusticae. I, 1—150. II; Cic. in Catil. I. Z gramatyki powtórzono i uzupełniono naukę o słowie. Ćwiczenia stylistyczne na tle lektury. Zadania piśmienne jak w kl. V.

Język grecki 5 godz. tyg. Czytano: Homeri Iliad. lib. II, III, IV, VI, XVI, XXII, XXIV;; Xenoph. Memor. 1, 2. Herodot lib. VII, według wydania Scheindlera-Terlikowskiego. Z gramatyki nauka o czasach, trybach i infin. Ćwiczenia na tle lektury. Zadania piśmienne jak w klasie V.

Język polski 3 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury narodowej od połowy XVI do końca XVIII w. według Wypisów. Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem. Obowiązkowa lektura domowa: J. Chr Paska Pamiętniki i R. Heidensteina: Pamiętniki o wojnie moskiewskiej. Historya literatury (na podstawie lub przy sposobności czytanych wyjątków) od początku pism. polsk. do końca w. XVIII — Deklamacya jak w kl. V. — Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocze, przeważnie domowe.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Stylistyka i poetyka, wyjaśniana na tle lektury. — Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. — W półroczu 7 zadań (3 szkolne, 4 domowe). Tematy jak w kl. V.

Historya i geografia 4 godz. tyg. Dzieje starożytne od roku 264 przed Chr. do epoki odkryć

Matematyka 3 godziny tygodniowo. Algebra: Potęgi, pierwiastki. Pojęcie liczb niewymiernych i jednostki urojonej. Logarytmy. Równania II-gostopnia o jednej niewiadomej. Geometrya. Ze stereometrii co ważniejsze twierdzenia o prostych i płaszczyznach w przestrzeni; o narożu. Podział i głównejsze własności brył — Powierzchnia i objętości graniastosłupów, ostrosłupów

całych i świętych; walca, stożka i stożka świętego jakoteż kuli. — Funkcye goniometryczne, rozwiązywanie trójkątów prostokątnych; najprostsze równania goniometryczne. —

Krótkie ćwiczenia domowe. Trzy zadania szkolne w półroczu.

Historja naturalna 2 godz. tyg. Pierwsze półrocze: somatologia człowieka i zwierzęta kręgowce; w 2. półroczu zwierzęta bezkręgowce.

Klasa VII.

Religia 2 godz. tyg. Etyka katolicko-chrześcijańska.

Język łaciński 5 godz. tyg. Czytano Cyncerona mowę: In Verr. IV: tudzież De officiis; Vergil. Aeneid lib. IV, X, XI, XII, O własnościach stylu łacińskiego na przykładach wziętych z lektury, — Zadania jak w klasie V.

Język grecki 4 godz. tyg. Czytano Demosten. mowę Olin. I, II, III, Homera Odyss. 1, VI, IX, X, Zadania jak w klasie V.

Język polski 3 godz. tyg. Czytanie celniejszych dzieł literatury narodowej w dłuższych wyjątkach według Wypisów lub w całości; w I. półroczu do Mickiewicza (włącznie), w 2. półroczu do Słowackiego (włącznie) — Uzupelnienie nauki szkolnej czytaniem domowem. — Historja literatury (jak w kl. VI.) Deklamacja. Ćwiczenia ustne. Na obowiazkową lektura domową Niemcewicza „Powrót posła“ Mickiewicza „Dziady“, „Konrad Wallenrod“, „Grażyna“, Brodzińskiego „Wiesław“, Malczewskiego „Marya“, Fredry „Śluby panienskie“ i „Zemsta“, Słowackiego „Jan Bielecki“, „Balladyna“ „Lilla Weneda“. Wypracowania stylistyczne: 5 na półrocze, przeważnie domowe.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego aż do Klopstocka. Dokładniejsza, na lekturze oparta znajomość epoki klasycznej od Klopstocka do r. 1794 ze szczególnem uwzględnieniem Herdera i Lessinga, Memorowanie. Obowiazkowa lektura domowa. W całości czytano: Lessinga Minna von Barnhelm i Goethego Hermann u. Dorothea. — W półroczu 5 zadań (3 szkolne, 2 domowe). Tematy: charakterystyki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

Historja i geografia 3 godz. tyg. Dzieje nowożytno.

Matematyka 2 godz. tyg. Algebra. Równania wyższych stopni z jedną niewiadomą, które się dadzą rozwiązać według równań 2go stopnia. — Prostsze przypadki równań 2go stopnia z dwiema niewiadomymi. — Równania nieoznaczone pierwszego stopnia z dwiema niewiadomymi. Postępy arytmetyczne i geometryczne. — Rachunek procentu składanego i rachunek rent. — Zasady nauki o kombinacji. Wzór Newtona dla całkowitych, dodatnich wykładników. — Geometria : z trygonometrii rozwiązywanie trójkątów ukośnokątnych i niektóre zastosowania. — Początki analityki w płaszczyźnie. Równanie prostej, koła i przecięć stożkowych. — Ćwiczenia i zadania jak w klasie V.

Fizyka. *Wstęp:* krótkie uwagi o przedmiocie i metodzie fizyki; powtórzenie pojęć wstępnych; stany skupienia.

Mechanika: Ruch jednostajny i jednostajnie zmienny; prawo bezwładności; wolne spadanie; dynamiczny i statyczny pomiar sił; ciężar; rzut pionowy w górę; praca mechaniczna i energia; przeszkody ruchu; składanie i rozkładanie ruchów; rzut poziomy i ukośny; składanie i rozkładanie sił działających na 1 punkt; ruch na równi poch.; składanie sił działających na układ sztywny; moment obrotu; para sił; środek ciężkości; rodzaje równowagi; maszyny pojedyncze z użyciem zasady zachowania pracy; waga zwyczajna i dziesiętna; ruch krzywoliniwny; siła dośrodkowa i odśrodkowa; ruch centralny; prawa Keplera; prawo grawitacyjne Newtona i wnioski z niego; wahadło matem. i fizyczne (ostatnie tylko doświadczenia); model elastyczności; wytrzymałość; zderzenie kul.

Hidrostatyka: powtórzenie materiału z klasy IV. z odpowiednimi uogólnieniami i uzupełnieniami; napięcie powierzchniowe; włoskowość; roztwory; dyfuzja i osmoza.

Aerostatyka: powtórzenie materiału z klasy IV. z odpowiednimi uogólnieniami i uzupełnieniami; prawo Mariotte'a i Gay-Lussaca; oznaczanie ciężaru gatunkowego gazu; pęd do góry; barometryczny pomiar wysokości.

Ciepło: Termometry; współczynnik rozszerzalności; ciepło gatunkowe; mechaniczny równoważnik ciepła; istota ciepła; zmiany stanu skupienia; pary nasycone; nienasycone; temperatura krytyczna; pomiar wilgotności; opady atmosferyczne; maszyna parowa; przewodnictwo i promieniowanie ciepła; źródła ciepła; wiatry.

Chemia doświadczalne stwierdzenie praw zasadniczych; hipoteza atomistyczna; wzory chemiczne; wartościowość; krótka charakterystyka niektórych ważniejszych pierwiastków i ich połączeń.

Propedeutyka filozofii 2 godz. tygod. Logika elementarna i zastosowana.

Klasa VIII.

Religia 2 godz. tygod. Historia kościoła katolickiego.

Język łaciński 5 godz. tyg. Czytano w I. półroczu Horatii Carm. I. 1, 3, 4, 22, 24, 31 i 37; II 2, 3, 7, 10, 14, 16, 17 i 18; III. 1—5, 29 i 30; IV. 3, 7 i 9. — Epod. 2. Satir. I. 1, 6 i 9; II. 6. Epistol. I. 1; i II, 3 w wyjątkach Uczono się na pamięć 5 ód. W 2 półroczu Tacit. Annales I. i II. (w skróceniu). Ćwiczenia stylistyczne na tle lektury. Zadania jak w klasie V.

Język grecki 5 godz. tygod. W 1. półroczu czytano Platona Apologię i Lachesa; w 2 półroczu Sofoklesa Elektrę. Zadania jak w klasie V.

Język polski 3 godz. tyg. Czytanie w dalszym ciągu celniejszych dzieł literatury narodowej wieku XIX. w dłuższych wyjątkach według Wypisów, a w całości Krasińskiego „Nieboską komedję“ i „Irydyona“, Korzeniowskiego „Kollokacya“. Historia literatury wieku XIX ciąg dalszy od Krasińskiego do końca. — Deklamacya jak w klasie V. — Ćwiczenia ustne jak w klasie VII. Wypracowania stylistyczne: w I półroczu 5, przeważnie domowe; w II. półroczu 3, przeważnie szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tyg. Epoka klasyczna od r. 1794 do śmierci Göthego. Pisarze austriacy czasów nowszych. Treściwy pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po śmierci Göthego. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa — W I. półroczu 5 zadań (2 szkolne, 3 domowe); w II. półroczu 4 (przeważnie szkolne). Tematy jak w kl. VIII. — Czytano w całości: Göthego: Iphigenie auf Tauris; Jungfrau von Orleans.

Historya i geografia 3 godz. tyg. Dzieje i statystyka monarchii austriacko węgierskiej; nadto powtórzono historję grecką i rzymską.

Matematyka 2. godz. tyg. Powtórzenie, uporządkowanie i zastosowanie na przykładach całego przedmiotu nauki.

Fizyka 2 godz. tyg. *Magnetyzm*: powtórzenie zjawisk zasadniczych; prawo Conlomba; ilość magnetyzmu (moc biegun); natężenie pola magnetycznego; linie siłowe; moment magnetyczny; magnetyzm ziemi

Elektrostatyka: powtórzenie zjawisk zasadniczych; udzielanie i influencya; influencyjna maszyna elektr.; prawo Conlomba; ilość elektryczności; pole elektryczne; potencyał; potencyał przewodnika; unaocznienie potencyału przez doświadczenie; pojemność; kondensatory; elektryczna energia ciał naelektryzowanych; elektryczność w atmosferze.

Prądy elektryczne Różnica potencyałów w otwartym galwanicznym stosie; siła elektromotoryczna; bateria galwaniczna; magnetyczne pole prądów galwanicznych; prawo Biota — Savarta; elektromagn. jednostka prądu i Ampers; bussola stycznych i galwanoskop; prawo Ohma; elektroliza; polaryzacja galwaniczna; elementy stałe; akumulatory: prawo Jonle'a; elektromagnetyczna jednostka oporu i siły elektrycznej; Ohm i Volt; elektryczne oświetlenie; termoelektryczność; pomiar oporu podług metody substytucyjnej; pomiar siły z prądu na 2 części; wzajemne działanie 2 prądów na siebie; soleurid; różnoważność prądu kołowego z magnezem; teoria Ampers'a magnetyczna; elektromagnesy i zastosowania; zjawiska diamagnetyczne; indukcya prądów z zastosowaniem zasady ocalenia energii; objaśnienie maszyny magneto- i dynamo-elektrycznej; elektryczne przenoszenie siły; induktor; iskry; telefon i mikrofon.

Ruch falowy. Harmoniczny ruch drgający punktu; fala poprzeczna i podłużna; odbijanie i interferencya fal; fale miejscowe; zasada Huyghensa i jej zastosowanie do odbicia i zatrzymania fal;

Akustyka. Powstawanie głosu; ton; wysokość tonu; gamy; harmonia i dysharmonia; struny, pręty, płyty i piszczalki; narząd głosu; współbrzmienie; barwa tonu; chyżość fal w przewodnikach i moc głosu; odbicie i interferencya fal głosowych; narząd słuchu.

Optyka. Powtórzenie i rozszerzenie materyłu z klasy IV. Hipoteza undulacyjna; jedna metoda do wyznaczenia chyżości światła; fotometry; odbicie światła; obrazy w zwierciadłach płaskich i krzywych; załamanie światła; całkowite odbicie; przejście światła przez płytę ościanach || i przez pryzmat; minimum

złoczenia (doświadczalnie); wyznaczenie współczynnika załamania; soczewki; sferycznezłoczenie; rozszczepienie światła; chromatyczna obserwacja światła; soczewki i pryzmata akromatyczne; graficzne wyjaśnienie tęczy; widma emisyjne i absorpcyjne; linie Frunenhofera; barwy ciała; fosforescencya; fluorescencya; chemiczne działanie światła (fotografia); promienie niewidzialne; ciała diatermiczne i atermiczne; aparat projekcyjny; oko; mikroskop; lunety dioptryczne z powiększeniem.

Barwy cienkich płytek; szkło barwne Newtona; uginanie światła przez szpary; najprostsze zjawiska polaryzacji.

Astronomia. Horyzont astronomiczny; pozorny dzienny ruch sklepienia nieba; oś światła; równik i południk; współrzędne gwiazdy ze względu na horyzont i równik; wyznaczenie linii południowej i wysokości bieguna; obrót ziemi naokoło osi i następstwa tego obrotu; kształt, wielkość i gęstość ziemi; pozorny ruch słońca i wyjaśnienie takowego; ekliptyka; punkt wiosenny; processya; prawdziwy i średni dzień słoneczny; rok gwiazdowy i zwrotnikowy; rok mieszczkański: ruch księżycy; przypływ i odpływ morza.

Propedeutyka filozofii 2 godziny tygodniowo. Psychologia empiryczna.

Nauka religii mojżeszowej.

Klasa I. Historia biblijna po śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary. Dziesięcioro przykazań.

Modlitwa poranna i błogosławieństwo. (Modlitwy stołowe).

Klasa II. Historia biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary. Objasnienia dekalogu. Obowiązki względem Boga. Święta i posty.

Modlitwa wieczorna i błogosławieństwo przy szczególnych uroczystościach.

Klasa III. Historia biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. Prorocy. Trzy nauki główne wyznania mojżeszowego. Obowiązki względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne. Nazwy, podział i treść ksiąg Pisma św.

Modlitwa na sobotę Halell. Abinu malkenu.

Klasa IV. Historia Izraelitów pod panowaniem Syryi. Machabeusze. Panowanie Rzymian. Upadek państwa. Bar Kochba.

Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne. Nazwa i treść pism apokryficznych

Modlitwy na święta. Odczytywanie tory i proroków przy nabożeństwie publicznem. Podział nabożeństwa.

Klasa V. Objasnienia 13 artykułów wiary według Maimonidesa. Ustawy moralne i etyczne.

Wybór ustępów z Pentateuchu (według chrestomatyi) z objaśnieniami pod względem treści i historyi.

Klasa VI. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów przypowieści ojców „Pirke Abot“.

Wybór z pism historycznych proroków z objaśnieniami jak w klasie V.

Klasa VII Moralność i etyka na podstawie 4., 5. i 6. rozdziału w Pirke Abot.

Wybór ustępów z Jezajasza, Jeremiasza, psalmów, Hioba, przypowieści Salomona i hagiografów z objaśnieniami jak w kl. V.

Klasa VIII. Historia żydów w diasporze z biografiami najślawniejszych mężów. Historia żydów w Polsce.

Przedmioty nadobowiązkowe.

1. Historia kraju rodzinnego. Naukę tę wykładano w klasie III, IV. i VII., po jednej godzinie tygodniowo, w 2. półr. w kl. IV. i w 1. półr. w klasie VIII. po jednej godzinie tygodniowo, w myśl programu przez wysokie władze poleconego

Język ruski w 6 oddziałach po 1 godz. tygod. Z czytanek ruskich na kl I—IV. przeczytano 50 ustępów prozaicznych i poetycznych; na ich podstawie opowiadania i deklamacye; także przekład z języka polskiego na ruski na podstawie Wypisów polskich. — Z gramatyki nauka deklinacyi i konjugacyi na podstawie nauki gramatyki języka polskiego.

Z Wypisów ruskich na klasę V. ważniejsze ustępy z każdego działu, oprócz tego lektura prywatna; na każdą lekcycę 12—20 wierszów deklamacyi. Nauka gramatyki przygodnie. — Z Wypisów Al. Barwińskiego części II. utwory celniejsze do J. Neczuję Lewickiego włącznie. Krótkie wiadomości literackie o życiu i pismach dotyczących pisarzów.

Wypracowania piśmionne były tylko szkolne; w klasach niższych 6—8, w klasach wyższych po 5 w każdym półroczu

3. **Język francuski.** Nauki tej udzielano w trzech oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

W oddziale pierwszym przerobiono według gramatyki Amborskiego I części pierwsze trzy rozdziały, t. j. rzeczownik, rodzajnik, przymiotnik, zaimek, słowo aż do słów nieprawidłowych. Przetłómaczono na język francuski ustnie i piśmiennie wszystkie ustępy.

W oddziale drugim przerobiono trzeci i czwarty rozdział gramatyki Amborskiego II części, t. j. stopniowanie przymiotników, liczebniki, zaimki, przyimki, oraz konjugację słów prawidłowych i nieprawidłowych. Czytano Przykłady Amborskiego z opowiadaniem.

W oddziale trzecim czytano z opowiadaniem Fenelona *Télémaque* z uwzględnieniem gramatyki.

4. **Śpiew.** Nauki tej udzielano w dwóch oddziałach po dwie godziny tygodniowo.

W niższym oddziale słuchali uczniowie wykładu zasad muzycznych i śpiewali ćwiczenia głosowe przygotowawcze do śpiewu choralnego.

W wyższym oddziale uczyli się uczniowie śpiewu choralnego religijnej treści i śpiewu kwartetowego (na głosy tenorowe i basowe) religijnej i świeckiej treści.

Podczas nabożeństwa, odprawianego w kaplicy gimnazjalnej, wykonywali uczniowie utwory choralne religijne przez przeciąg całego roku szkolnego.

5. **Rysunki.** Nauka rysunków wolnoręcznych odbywała się w 3 oddziałach, 3 razy tygodniowo po 2 godziny.

W pierwszym oddziale były przedmiotem nauki rysunki geometrycznych ornamentów według metody J. J. Grandauera i A. Andela.

W drugim oddziale uczono rysunku płaskich ornamentów. Za podręczniki służyły wzory J. Grandauera i Ed. Herdtla.

W trzecim oddziale wykładano perspektywę liniową na modelach drutowych i drewnianych; uczniowie wykonywali rysunki podług gipsowych modeli, a następnie rysunki figur.

6. **Kaligrafia.** Na tę naukę uczęszczali wyznaczeni uczniowie klasy I. i II po dwie godziny tygodniowo. W drugim półroczu uwolniono uczniów, którzy otrzymali postęp dobry.

Używano wzorów Jachimowskiego, Nowickiego i Piórkiewicza.

7. **Stenografia.** Nauki tej udzielano w dwóch oddziałach po jednej godzinie tygodniowo. W pierwszym półroczu objaśniano uczniom znaki stenograficznego alfabetu, połączenie znaków w zgłoski i wyrazy symboliczne, opuszczanie przyrostków i odczytywano w piśmie stenograficznym wyrazy. W drugim półroczu zwracano główną uwagę na skracanie wyrazów ze względu na ich gramatyczną i logiczną łączność w zdaniu i wykonywano dotyczące formy na licznych przykładach, następnie praktyczne ćwiczenia.

8 **Gimnastyka.** Uczniów pobierających tę naukę podzielono na trzy oddziały; każdy oddział pobierał naukę 2 razy w tygodniu. Na każdej lekcji zajmowano uczniów w pierwszej części godziny ćwiczeniami porządkowymi, w drugiej tak zwaną gimnastyką szwedzką, w trzeciej odbywano z nimi ćwiczenia pierwszego, ewentualnie drugiego stopnia na przyrządach, zachowując systematyczne stopniowanie ćwiczeń stosownie do rozwoju fizycznego uczniów.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych pobierają renumerację z funduszu szkolnego.

III.

TEMATY DO WYPRACOWAŃ PIŚMIENNYCH.

a) w języku polskim.

Klasa V. 1. Młody Szarski. Opowiadanie z życia studenta; na podstawie „Powieści bez tytułu“ (szk) — 2 Opis domu Sędziego w Soplicowie (dom.) — 3 Przegląd ważniejszych pomników budownictwa w starożytnym Egipcie (na podstawie lekcji szkolnej) szk. — 4 Pogrzeb Patrokla Na podstawie Iliady (dom.) — 5. Pobyt Skawińskiego na latarni morskiej. Na podstawie nowelli Sienkiewicza (szk.) — 6. Oblężenie Saguntu. Na podstawie Liwiusza (dom.) — 7. Irbabia i Gerwazy w zamku Horeszków.

Na podstawie II księgi Pana Tadeusza (szk.) — 8. Igrzyska panhelleńskie w starożytnej Grecyi i ich znaczenie (szk.) — 9. Rozmowa księdza Robaka z Sędzią w szóstej księdze Pana Tadeusza (dom.) — 10. Opis Malborka. Na podstawie St. Tarnowskiego »Z wakacyi« (szk.) — 11. Rymwid w komnacie Litawora Na podstawie Grażyny (dom) — 12. Młodość Mohorta. Na podstawie »Mohorta« Pola (szk.) — 13. Przegląd ważniejszych pomników rzeźby w starożytnej Grecyi. Na podstawie lekcyi szkolnej (dom). — 14. Żywoć Jacka Soplicy. Na podstawie Pana Tadeusza (szk.)

Klasa VI. 1. Znaczenie ognia w przyrodzie (dom.) — 2. Rozwój dziejopisarstwa polskiego do końca XV. w. (szk) — 3. Wyjaśnić i uzasadnić myśl przewodnią fraszki Kochanowskiego pt. »O Rzymie« (dom.) — 4. Losy Cezara (szk.) 5. Napisać powiastkę na temat: »Do czasu dzban wodę nosi,« (dom) — 6. Co można wywnioskować o Reju, a co o Kochanowskim z ich opisów życia wiejskiego (»Żywoć człowieka poczciwego« — »Sobótka« (szk.) 7. Wynalazek druku i jego znaczenie dla ludzkości (dom) — 8. Aluzye polityczne w »Odprawie posłów« Jana Kochanowskiego (szk.) — 9. Żelazo i złoto, ich pożytek i szkody (dom.) — 10. Charakterystyka Maryusza. Na podstawie Sallustjusza (szk.) — 11. Pierwiastek swojski w sielankach Szymonowicza (dom.) — 12. Charakterystyczne cechy epiki polskiej w XVII w. (szk.) — 13. Nie odrazu Kraków zbudowano. Chryja (dom.) — 14. Zasługi Konarskiego około piśmiennictwa i oświaty w XVIII w. (szk.)

Klasa VII 1. Miecz a pług. Porównanie (dom.) — 2. Alluzye polityczne w komedyi Niemcewicza pt. »Powrót posła« (szk.) — 3. Uzasadnić myśl czterowiersza Krasieńskiego:

„... Młodość jest rzeźbiarką;
Co wykuwa żywoć cały,
Choć przeminie sama szparko,
Cios jej otula wiecznotrwały-“ (dom.)

4. Romantyzm polski przed Mickiewiczem (szk.) — 5. Co i jak trzeba czytać, żeby z lektury odnieść prawdziwą korzyść (dom.) — 6. Myśl zasadnicza »Pieśni Wajdeloty« i związek jej z treścią poematu (szk) — 7. Wolność a swawola. Porównanie (dom.) — 8. Mesyanizm w »Dziadach« Mickiewicza (szk.) — 9. Odtworzyć na podstawie »Pana Tadeusza« społeczne i polityczne stosunki

Litwy z początkiem XIX w. (dom.) — 10. Tragiczność w „Balladynie“ J. Słowackiego (szk.)

Klasa VIII. 1. Polska przedmurzem Chrześcijaństwa (dom.) — 2. „Konrad Wallenrod“ a „Irydion.“ Podobieństwa i różnice (szk.) — 2. Czy słuszne jest zdanie Mickiewicza, że cała nasza literatura powstała z jednego słowa: »ojczyzna (dom.) — 4. Początki powieściopisarstwa w Polsce (szk.) — Per aspera ad astra (dom.) — 6. Zasługi J. I. Kraszewskiego (szk.) — 7. Jaki wpływ miały wypadki z r. 1831 i 1863 na naszą literaturę (dom.) — 8. *Γνώθι σεαυτόν!* (szk.)

b) W języku niemieckim.

Klasa V. 1. Neujahrsnacht eines Unglücklichen. Freie Nacherzählung (szk.) — 2. Der rechte Barbier. Inhalt und Idee. [dom.] — 3. Die Lebensregeln des alten Wit. Nach der Schullektüre, [szk.] — 4. Gedankengang des Gedichtes: »Aus dem Walde« von Emanuel Geibel [dom.] — 5. Die Götter geben den Menschen nichts ohne Anstrengung und ernstliche Bemühung. Im Anschlusse an die Schullektüre. [szk.] — 6. Die Hypogäen und Königsgräber der alten Ägypter. Nach der Schullektüre [dom.] — 7. Die Schicksale der 10000 Griechen nach der Schlacht bei Kunaxa. Auf Grund der Schullektüre [szk.] — 8. Die Akropolis in Athen. Nach der Schullektüre [szk.] — 9. Die Schlacht an der Trebia. Nach Livius [dom.] — 11. Grundzüge der Lykurgischen Verfassung. Im Anschlusse an die Schullektüre [dom.] — 12. Das Fest der Panathenäen. Nach der Schullektüre [szk.] — 13. Welche Hindernisse hatte Mōros zu besiegen, um seinen Freund zu retten. [dom.] — 14. Publius Ovidius Naso. Nach der Schullektüre [szk.] —

Klasa VI. 1. Gedankengang des Gedichtes: Die letzten Zehn vom vierten Regiment“ von J. Mosen. [szk.] — 2. Hochzeitlied von Goethe. Inhalt und Idee [dom.] — 3. Das Innere des altrömischen Hauses. Auf Grund der Schullektüre [szk.] 4. Menelaos und der Meergreis Proteus. Nach dem IV Buche der Odyssee [dom.] — 6. Kudrun's Gefangenschaft und Erlösung. Nach dem Kudrunliede [szk.] — 6. Godfrieds Rede im Kriegsrathe zu Tortosa Nach Torquato Tasso. [dom.] — 7. Die Bärenjagd. Nach Mickiewicz [szk.] — 8. Die Vertheidigungsrede des Dachses. Nach Reineke Fuchs von Goethe [szk.] — 9. Don Quixotes Abenteuer mit den Windmühlen [dom.] — 10. Bernhards von Clairvaux

Schreiben an die Deutschen. Nach der Schullektüre [szk.] — 11. Das Lied des Sängers in Schillers Gedichte: „Der Graf von Habsburg [dom] — 12. Das Glück von Edenhall von Uhland. Inhalt und Idee [szk.] — 13 Die Befestigung des Hauses Habsburg. Nach der Schullektüre [dom.] — 14. Paris von Mickiewicz. Gedankengang und Deutung [szk.]

Klasa VII. 1. Gedankengang und Deutung des Gedichtes „Paris“ von Adam Mickiewicz [szk.] — 2 Welche Gründe führten die Blüthe der mittelhochdeutschen Literatur herbei? (dom) — 3. Gedankengang und Gliederung der I Olynthischen Rede [szk.] — 4. Rüdigers Seelenkampf und Tod. Nach dem Nibelungenliede [dom.] — 5. Die Exposition in Lessings „Minna von Barnhelm [szk.] — 5. Hiions Zussammentreffen mit Scheramin. Nach Wielands Oberon (szk.) — 7. Man spricht selten von der Tugend, die man hat, aber desto öfter von der, die uns fehlt. Im Anschlusse an Lessings Minna von Barnhelm [dom.] — 8. „Erlkönigs Tochter von Herder und „Erlkönig“ von Goethe. Eine Vergleichung [szk.] — 9. Entwicklungsgang des deutschen Dramas bis auf Lessing [dom] — 10. Der historische Hintergrund in Goethes Hermann und Dorothea [szk.]

Klasa VIII. 1. Die Katastrophe in Schillers „Maria Stuart“ [szk.] — 2 Die Geschichte des alten Grafen Moor. Nach Schiller (dom) — 3 Es ist Schillers Spruch: „Das Leben ist der Güter höchstes nicht, der Übel grösstes aber ist die Schuld“ zu erläutern und zu erklären [szk.] — 4. Was bringt uns der Prolog in Schillers „Jungfrau von Orleans“ zur Anschauung (dom.) — 5. „Der Spaziergang“ von Schiller, ein Spiegelbild der kulturhistorischen Entwicklung der Menschheit [szk.] — 6. Worin hat die allgemeine Verehrung grosser Nationaldichter ihren Grund? [szk.] — 7. Horaz als Mensch, als Römer und als Dichter. Im Anschlusse an die lateinische Schullektüre [dom.] — 8. Schwert, Feder, Zunge — drei prächtige Waffen der Menschheit [szk.]

IV.

ZBIORY NAUKOWE.

1. Biblioteka dla nauczycieli ma dziś 3876, w tom. 7993
programów szkolnych różnych zakładów . . . 5100

2. Biblioteka dla młodzieży ma:	
a) dzieł polskich 1160 w tomach	1525
i dubletów 123, w tomach	198
b) dzieł niemieckich 698, w tomach	916
c) dzieł ruskich 63, w tomach	70
3 Biblioteka dla ubogich uczniów ma książek	
szkolnych	2044
atlasów geograficznych i zoologicznych	21
4. Do nauki filologii klasycznej jest:	
a) obrazów ściennych	59
b) model z terrakoty	1
5. Do nauki geografii:	
a) globusów	3
b) telluryum	1
c) atlasów geograficznych	7
d) map ściennych	161
e) obrazów do nauki geografii	95
f) fotografii kolorowanych do etnografii	48
g) innych fotografii kolorowanych	2
h) map wypukłych	5
i) atlas map wypukłych	1
k) planów miast i t. p.	3
l) map sztabowych	137
6. Do nauki historyi jest obrazów:	
a) map historycznych	56
b) obrazów do nauki historyi	193
c) atlasów historycznych	4
d) plan miasta do nauki historyi	1
7. Do nauki religii jest obrazów	
	36
8. Do nauki matematyki:	
a) zbiór modeli miar metrycznych	1
b) map miar metrycznych	3
c) figur geometrycznych	75
9. Gabinet fizyczny ma przyrządów fizycznych	
chemikaliów	596
chemikaliów	266
map i obrazów ściennych	20

10. Gabinet przyrodniczy ma:	
okazów zwierząt kręgowych, gatunków	368
jaj ptaków	60
owadów (pudeł, słoików i szkatulek)	21
zwierząt innych gatunków	404
herbaryów, fascykułów	14
prób drzew	74
minerałów	816
skał	100
skamienielin	203
szkieletów całych	10
szkieletów czaszek	8
preparatów anatom. zwierzęcych	8
modeli do anatomii człowieka	12
„ do anatomii zwierząt	18
„ botanicznych	79
„ kryształów drewnianych	160
„ szklanych	10
„ tekturowych	50
atlasów i tablic	246
preparatów spirytusowych i botanicznych słoików	82
preparatów mikroskopowych	135
fotogramów do scyoptikonu	50
mikroskopów (4) i Camera lucida	5
instrumentów	17
11. Rysunkowych wzorów	815
zeszytów	41
modeli z drutu i drzewa	18
przyrządów perspektywnych	8
modeli z gipsu	84
12. Gimnazjum prenumeryuje 28 czasopism naukowych i pedagogicznych: 1. Gazeta Lwowska z Przewodnikiem naukowym i literackim; 2. Szkoła; 3. Przegląd pedagogiczny; 4. Biblioteka Warszawska; 5. Przewodnik bibliograficzny; 6. Przegląd polski; 7. Kosmos; 8. Przewodnik gimnastyczny; 9. Wszechświat; 10. Muzeum; 11. Ateneum; 12. Kwartalnik historyczny; 13. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht; 14. Zeitschrift für die	

österreichischen Gymnasien; 15. La Nature; 16. Zeitschrift für das Gymnasialwesen; 17. Wochenschrift für classische Philologie; 18. Gymnasium; 19. Lehrproben und Lehrgänge für die Praxis der Gymnasien und Realschulen; 20. Hettner Geographische Zeitschrift; 21. Przegląd powszechny; 22. Zeitschrift für phys. & chem. Unterricht; 23. Zeitschrift für Schulgesundheitspflege; 24. Śpiew kościelny; 25. Hoffmann Zeitschrift für mathem. und naturwissenschaft. Unterricht; 26. Eos; 27. Dwutygodnik katechetyczny; 28. Przewodnik zdrowia.

Nabytki zbiorów naukowych w r. 1899/900.

I. Do biblioteki nauczycielskiej zakupiono 86 nowych dzieł w 111 tomach, uzupełniono 45 dawniejszych dzieł 123 tomami; otrzymano w darze 7 nowych dzieł w 9 tomach i 10 dzieł w 13 tomach, jako uzupełnienie dzieł dawniejszych.

1. Dzieła zakupione:

Encyklopedia kościelna t. XXIII. — Skocdopole Compendium der Pastoral und Katechetik. — Gürtler Vollständige Katechesen. — Braun die priesterlichen Gewänder des Abendlandes — Braun Die pontificalen Gewänder des Abendlandes; — Dr. Schanz Über neue Versuche der Apologetik. — Hartmann Repertorium Rituum. — Biblia złota klasyków. Nowy zakon. — Vidmar Methodik des kath. Religionsunterrichtes. — Otter Zur Reform des Religionsunterrichtes. — Dugas Nieśmiałość, studyum psychologiczno-etyczne. — Ziehen Zasady psychologii fizyologicznej. — Tylor Cywilizacya pierwotna. — Spencer Die Principien der Psychologie. — Rein Encyklop. Handbuch der Pädagogik VII 1, 2. — Evers Auf der Schwelle zweier Jahrhunderte. — Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens 1900. — Lehrplan und Instructionen f. d. Unterricht an den Gymnasien Österreichs, 2. Aufl. — Poradnik dla samouków Cz. II. — Wenzel Der Totenkampf des altsprachlichen Gymnasialunterrichts. — Rethwisch. Jahresberichte über das höhere Schulwesen XIII. — Paulys Real-Encyklopaedie III 2. — Ciceros Rede gegen Caecilius und das IV Buch gegen Verres von Nohl. — Weissenfels Cicero als Schulschriftsteller. — Weise Charakteristik der latein. Spra-

che. — Zathey Antologia rzymska. — Die Elegien des Sextus Propertius erkl. v. Rothstein. — Roscher Ausführl. Lexikon der griech. u. röm. Mythologie. — Platona Apologia Kriton wyd. Christ-Lewicki. — Gomperz griech. Denker Lief. 8 — Platonis Laches ed. Kral. — Müller Untersuchungen zu den Bühnenalterthümern. — Plüss Sopholess Elektra. — Amelung Führer durch die Antiken in Florenz. — Sofoklesa Elektra wyd. Schubert-Majchrowicz. — Sophokles Elektra f. d. Schulgebr. von Muff. — Adam Homer der Erzieher der Griechen. — Nowa biblioteka uniwersalna, ciąg dalszy — Biblioteka dzieł wyborowych, ciąg dalszy. — Słownik języka polskiego zes. 4-6. — Biegeleisen Illust. dzieje literatury polskiej t II. — Biblioteka zapomnianych poetów i prozaików polskich zes. IX, XI. — Estreicher Bibliografia polska I, XVII. — Dr Wojciechowski Podręcznik do historyi literatury polskiej. — Świętochowski Pisma I-VI. — Prawda księga zbiorowa dla uczczenia 25letniej działalności Aleks. Świętochowskiego. — Król-Nitowski Podręcznik do nauki Historyi Literatury polskiej. — Gostomski Historya literatury powszechnej. Reymont Ziemia obiecana. — Tetmajer Anioł śmierci. — Krechowiecki O tron. — Biblioteka Ordynacyi Krasieńskich t. XIV XVIII. — Felicyana Utwory dramatyczne I III. — Sieroszewski Risztau. — Rok Mickiewiczowski. Księga pamiątkowa. — Schnür-Popłowski Z papierów po Fredrze — Chmielowski Historya Literatury polskiej I-IV. — Pamięci Józefa Korzeniowskiego Książka zbiorowa — Dzieła Adama Mickiewicza. Wyd. tow. literackiego t. I i III. — Zimorowicza pisma wyd. Heck. — Dr. Zipper Praktyczna gramatyka języka niem. dla Polaków. — Paul Grundriss der german. Philologie I 5. III 4. — Dr. Jahner Deutsche Grammatik. — Konarski Słownik języka polsk. i niem. ciąg dalszy. — Prölss Geschichte der dram. Literatur und Kunst im Deutschland. — Schaeffer Geschichte des spanischen Nationaldramas. — Studya nad historyą prawa polskiego I 1-3. — Pöhlmann Grundriss der griech. Geschichte 2. A. — Busolt Griechische Geschichte I-III 1. — Grabiński Dzieje narodu polskiego. — Księga o Cesarzu. — Beloch Griechische Geschichte Scobel Geographisches Handbuch zu Andrees Handatlas. — Wachsmuth Einleitung in das Studium der alten Geschichte — Żmigrodzki Krótki Zarys Historyi sztuki. — Odrzywolski Renesans w Polsce. — Dzieje powszechne illustr Cz I t. 4. Cz. II, t. 2 —

Schnür- Peplowski Szkice historyczne. -- ks. Wadomski Wiadomość o profesorach Akademii Zamojskiej — Herbarz polski wydał Boniecki I, II 1-4. — Sokołowski Dzieje Polski illustr. zesz. 40-46. — Oesterreich ungar. Monarchie, ciąg dalszy. — Mayer Geschichte Oesterreichs 2 Aufl. — Jamrógiewicz Geometrya pogładowa wyd. 2. — Baraniecki Podręcznik Arytmetyki i Algebry Cz. III i IV. — Frischauf Lehrbuch der allgem. Arithmetik — Gajdeczka Lehrbuch der Arithmetik und Algebra. — Wallentin Lehrbuch der Arithmetik. — Puzyna Teorya funkcyj analitycznych I. — Steiners Vorlesungen über synthetische Geometrie. — Lobatschewskij Zwei geometrische Abhandlungen. — Frischauf Elemente der absoluten Geometrie. — Fehling Handwörterbuch d Chemie ciąg dalszy. — Nusbaum Zasady Anatomii porównawczej I — Dr. Löwl Zarys nauki o skałach.—Meyer Zasady Chemii teoretycznej. — Encyklopedia powszechna illustr ciąg dalszy. — Hof-und Staats-Handbuch 1900. — Szematyzm król. Galicyi i Lodomeryi 1900. —

2. *Dzieła otrzymane w darze:*

Dary Akad. Umiej. w Krakowie: Rocznik zarządu Akademii Umiej. 1898/9. — Rozprawy Akademii Umiejętności; Wydział histor. — filoz. Ser. II. t. XII i XIII; Wydział matemat. — przyrodniczy Ser. II. t. XV, XVI i XVII; Wydział filologiczny Ser. II. t. XIII i XIV. — Scriptorum rerum Polonicarum t. XVII. — Sprawozdanie komisji fizyograficznej tom XXXIV. — Materiały antropologiczno archeologiczne i etnograficzne t. IV. — Materiały do historii języka i dyalektologii polskiej t I. — Sprawozdanie komisji do badania historii sztuki w Polsce t. VI 4.

Dar Ministerstwa W. i O.: Jahreshefte des oosterr. archäolog. Institutes in Wien Band II. 2.

Dary c. k. Rady szkolnej krajowej: Sprawozdanie c. k. Rady szkolnej kraj. o stanie szkół średnich galic. w roku szk. 1898/9. — Monatshefte für Mathematik und Physik Jahrg. X.

Dar Wydziału krajowego: Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych t. XVII 2.

Dary Towarzystwa Nauczycieli szkół wyższych: Rawer Dzieje ojczyste wyd. 2. — Semkowicz Opowiadania Cz III. wyd 2.

Dary autorów: A. Prochaska: W czasach husyckich — Aleks. Jabłonowski: Akademia kijowsko-mohilańska II. Schmitt: Dzieje panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego.

II. Do biblioteki dla młodzieży przybyło:

. *Do działu dzieł polskich przybyło:*

Paulina Kraków Branka Tatarska; — Vorne Wyspa tajemnicza; Piotr Mael W kraju tajemniczym; Dr. Limbach Podróż do Tryjestu; — Rok Mickiewiczowski, księga pamiątkowa; — Junosza Kłemens Na zgłiszczach; — Gawałowicz Szkice i obrazki; Glogier Geografia historyczna ziem dawnej Polski; — Pisma Orzeszkowej, wyd. jubil; — Sienkiewicz Quo vadis; — Pamiętnik Tow. lit. im. A. Mickiewicza, rocz. I i II; — Zawiliński Słowacy; Prus Lalka; — Witkiewicz Sztuka i krytyka u nas; — Byron Poemata; — Calderon Dramata; — Chmielowski A Mickiewicz; — Chmielowski Nasza literatura dramatyczna; — Dr. Wojciechowski Jan Kochanowski z Czarnolasu; — Jeź Hryhor Serdeczny; — Krasiński Psalm przyszłości; — Sewer Szkice z Anglii; — hr. Beniowski Dziennik podróży i zdarzeń; — Życiorysy sławnych Polaków Nr. 11—16; — Choiński Stłumione iskry; — Zacharyasiewicz Zakopane skarby; — Turgeniew Z zapisek myśliwego; — Gomulicki Cudna wieszczka; Krasiński Myśli pobożne; — Biernacki Nowe dziedziny widma; — Fr. Wężyk Wł. Łokietek; — Orzeszkowa Trzy nowelle; ks. Brykczyński Listy z Włoch o sztuce kościelnej; — Fr. Skarbek Dzieje księstwa Warszawskiego; — Bolesławita Tulacze; Sienkiewicz Quo vadis, w opracowaniu Bobina; — Nansen Podróż do bieguna północnego; — Kraszewski Barani kozuszek; — Dygasiniński Wilk, psy i ludzie w puszczy; — Słowacki Powieści polityckie; — Słowacki Beniowski; Bałucki Przekłote pieniądze; — Dzieje narodu polskiego z przedmową Smoleńskiego; — Hayes Robinson pod północną zorzą; — Taulier Mali Robinsoni Wielkiej Kartuzy; — Misyę katolickie 1899; — Rodziewicz Straszny dziadunio; — Grudziński Półpanek; — Neumannowa Obrazy z życia na Wschodzie; — Lubicz Oko Proroka; — Rodziewicz Kądziel; — Chmielowski Współcześni poeci polscy; — A. Mickiewicz Poezye, wyd. Chmielowskiego; — Jeź Szandor Kowacz; — Sienkiewicz Oblężenie Zbaraża; — X Wacław Kapucyn Częstochowa w obrazach historycznych; Mysing Be-

rozyna; — Słowacki Poemata; — Krasieński Irydion; — Pamiętniki Sierzanta Bourgoignéa; — Dante Boska Komedia; — Tretiak Kto jest Mickiewicz?; — Dr. Zapala Fr. Węzyk; — Jeleńska Panienka; — Prus Pisma, wyd. jubil.; — Sieroszewski Na kresach lasów; — Sieroszewski Risztau; — Gostomski Historia literatury powszechnej; — Żeromski Utwory powieściowe; Gawędy i powieści Bielawskiego i Łozińskiego; — Amicis Dziennik ucznia; — Zych Syzyfowe prace; — Tretiak Cześć A. Mickiewicza dla Najsw. Panny; — Pamięci Korzeniowskiego, książka zbiorowa; — Suttner Precz z orężem; — Smoleński Szkoły historyczne w Polsce; — Poradnik dla samouków cz. II; — K. Kraszewski Bartochowski; — Wyprawa Andréego balonem do bieguna; — Kallenbach Wybór listów Mickiewicza; — Meyet Lisy J. Słowackiego; — B. Zalewskiego dzieła pośmiertne; — Glogier Księga Rzeczy Polskiej; — Galli Anonymi Chronicon rec. Finkel et Kętrzyński; — Chodźko Pamiętnik kwestara; — Pamiętnik Fr. Karpińskiego; — Przyjaciel młodzieży rocz. I; — Dr. Koneczny Życie i zasługi A. Mickiewicza; — Kraszewski Dziecię starego miasta; — Daudet Nowele z czasów obłączenia Paryża; — Kochanowski Psalterz Dawidowy.

2. *Do działu dzieł niemieckich:*

Klopstock Der Messias; — Shakespeare Der Kaufmann von Venedig; — Shakespeare König Lear; — Uhland Ludwig der Baier; — Uhlands Gedichte; — O. Hancke Perlen der Bühne; — Sudermann Der Katzensteg; — Schönbach Über Lesen und Bildung; — Hauptmann Die versunkene Glocke; L. Fulda Der Talisman; May gesammelte Reiseerzählungen B. I - VI; — Freytag Die verlorene Handschrift.

III. Do zbiorów geograficzno-historycznych zakupiono:

Atlas dziejów Polski, przez E. Niwiadomskiego. — B. Kozena Atlas geograficzny dla szkół średnich, wyd. 2. przez Haardta - Gustawicza. — Gäbler Mapy Europy, polityczna i fizyczna. — Gäbler Mapa Afryki. — Gäbler Mapa Ameryki fizyczna. — Album Jana Matejki, wyd. Bondy.

Z darowizny przybyło: Obrazy dla szkoły i domu, ser. 1. i 2., dar c. k. wydawnictwa książek szkolnych. — Mapa Galicyi z W. Księstwem Krakowskiem, przez Doleżala.

IV. Do gabinetu fizykalnego przybyło:

Wywiewa — Monokord podług Weinholda. — Paradoxon aerodynamiczne podług Cleusent-Desormes. — Modele szklane pompy ssącej, tłoczącej i taranu hydraulicznego; model metalowy taranu. — Krzesiwo pneumatyczne. — Przyrząd indukcyjny. — Tafla kauczukowa 250 mm średnicy. — Galwanometr szkolny.

V. Do gabinetu historii naturalnej:

a) przez kupno: *Macropus giganteus*, *Crocodylus vulgaris*, *Hyalonema Sieboldi*, *Cidaris* sp., 10 okazów owadów egzotycznych; 3 odciski roślin epoki węglowej.

b) Z darowizny od ucznia III. kl. Juliusza Jabłonowskiego 5 gatunków soli wielickiej.

VI. Do zbiorów rysunkowych zakupiono 31 odlewów gipsowych z c. k. Muzeum dla sztuki i przemysłu.

VII. Do zbioru książek szkolnych dla biednych uczniów darowali:

Z kl. II.: Leśniański Wacław, Maciejowski Maryan po 2 książki, Gołuchowski Wojciech 5 książek.

Z kl. III.: Kalicki Wacław i Stefan 14 książek.

Z kl. V: Dydyński Maryan 3 książki, Bohdanowicz Franciszek 2 książki; Szembekowle Jerzy i Stefan mapę Galicyi wyd. Ant Doleżala.

Z kl. VI. Smolka Franciszek 6 książek.

Z kl. VIII.: Dziakiewicz Kazimierz 9 ks., Eckert Jan 2 ks., Jareńko Dymitr 9 ks., Kochański Michał 1 ks., Niewiadomski Stanisław 2 ks., Samolewicz Wincety 1 ks., Scheib Izrael 7 ks., Szczepanowski Józef 3 ks., Szydłowski Edward 4 ks., Wierzbicki Władysław 8 ks., Wójcikiewicz Tadeusz 2 ks., Włodek Eugeniusz 2 ks., Makowski Aleksy 1 ks.

Zbiory naukowe filii c. k. gimn. Franciszka Józefa.

Biblioteka młodzieży liczy polskich dzieł 143 w 152 tom. — Zbiory geogr. histor. liczą map 7, globusy 2, obsarów 12. — Gabinet hist. natur. liczy 160 okazów. — Gabinet fizykalny liczy 97 przyrządów.

I. Do biblioteki młodzieży przybyło:

Girardin. Nygas (dar ucznia Paślawskiego). — Bukowiecka. Historya o Janku Górniku (dar tegoż). — Robinson Kanadyjski (dar tegoż). — Umiński. Balonem do bieguna [dar ucznia Immelesa]. — Teresa Jadwiga. Z obcych dziejów [dar tegoż]. — Marrgat. Osadnicy Kanadyjscy. — Laurie. Spadkobierca Robinsona. — Umiński. Młody jeniec indyjski. — Umiński. Wędrowna wyspa. — Trzy lata pobytu w stepach Ameryki. — Cooper. Pogromca zwierza i ostatni Mohikanin. — Haggard. Kopalnie króla Salamona. — Zielińska. Branka litewska. — Nałęcz. Z bliska i z daleka. — Morawska. Giermek książęcy. — Melville. Cztery miesiące pobytu na jednej z wysp Markizów. — Umiński. Na falach Atlantyku — Anczyc. Przygody prawdziwe żeglarzy i podróżników. — Amstrong. Wśród chmur i słońca. — Heilpern. O ziemi, słońcu i gwiazdach. — Umiński. W pustyniach Australii. — Teresa Jadwiga. Błysnęło i zgasło. — Przyborowski. Na oceanie spokojnym. — Limbach. Podróż do Tryestu. — Bruchnalski. Opowiadania i obrazki z technologii żelaza. — Król. Przygody i opowiadania misjonarza. — Umiński. W nieznanym świecie. — Ellis Przez ogień i przez lasy. — Morawska. — Wyspa wróżki Marty. — Anczyc. Duch puszczy. — Becker. Powrót Ulisesa do Itaki. — Zaleska. Z krainy czarów. — Laskarys. Przygody Jana Chryzostoma Paska. — Blanc. Król kości słoniowej. — Porawska. W imię koleżeństwa. — Lenartowicz. Poszukiwacz barci. — D'Hervilly. Przygody chłopczyka przedhistorycznego — Teresa Jadwiga. Wielki król. — Mael. W kraju tajemniczym. — Bukowiecka. Młotem i kielnią. — Wójcicka. Mój dobroczyńca. — Teresa Jadwiga. Obrazki z życia znakomych Polaków i Polek. — Tarnowski. Nasze dzieje w ostatnich stu latach. — Marrgat. Steuermann Hartig. — Ohorn. Der weisse Falke. — v. Schmid. Rosa von Tannenberg. — Hoffmann. Der Prairievogel. — Grimm. Kinder und Hausmärchen. — Barack. Wilhelm Tell. — Hoffmann. Andreas Hofer. — De Foe. Robinson Crusoe. — Ziethen. Zy-n Pa-go, der Sohn der Wölfin. — Schwab. Die vier Heymons Kinder. — Lauckhard. Leben u. Thaten des Ritters Don Quixote. — Przyborowski. Losy Cezara [dar ucznia Madejewskiego] — Tworzymir. Dawne czasy. — Sienkiewicz. Quo vadis, wyd. Bobina. — Majewski. Doktor Muchołapski. — Lubicz. Oko proroka. — Wiseman. Fabiola. —

Janko z Grzegorzewic. Z niewoli tatarskiej. — Kraszewski. Kordecki — Papée. Historia miasta Lwowa.

II. Do zbiorów geograficzno - historycznych zakupiono :

Globus indukcyjny. — Seidlitz, Główne kształty powierzchni ziemi. — Kiepert, Mapa starożytnej Galii. — Majerski, Mapa Galicyi — Spruner, Europa za czasów wojen krzyżowych. — Schreiber, Mapy do uzmysłowienia głównych pojęć geograficznych.

III. Do gabinetu historii naturalnej zakupiono :

Małą *Macacus rhesus*, pancernika, jaskółkę oknówkę, dzięcioła czarnego, gołębia siniaka, przepiórkę, kuropatwę, kaczkę krzyżówkę, bociana białego, odmienca jaskiniowego, okaz wypchany żarłacza, preparat przeobrażenia pszczoły, model części pyszczkowych chrząszcza *procrustes coriaceus*, skorupę łodzika, gniazdo tkacza, tablice z zagranicznymi roślinami uprawnymi, prasę na rośliny, dmuchawkę i akwaryum szklane.

W darze zaś otrzymał gabinet od hospitanta p. Sidoriaka piękny zbiór 20 najpospolitszych wijów krajowych (20 słoików); od hospitanta p. Duchowicza suchy okaz „*Chimaera monstrosa*“ i pławikonika; od ucznia klasy Ib Hartlla 5 preparowanych czaszek krajowych mięsożerców, gryzonia i przeżuwacza, tudzież 8 pięknie wypchanych okazów krajowych ssawców i ptaków; od ucznia klasy Ib Reifa pancierz pancernika; od ucznia klasy IIIb Mielnika, kilka przekrojów drzew krajowych; od prof. dra Wiśniowskiego liczne okazy i preparaty spirytusowe odnoszące się do krajowej fauny i flory.

IV. Do gabinetu fizykalnego zakupiono :

Pyrometr z 6 sztabkami metalowymi, wirownicę i pierścienie spłaszczające się, model regulatora i syrenę Savarta, termometr o 3 podziałkach, barometr gruszkowy, aneroid, statyw uniwersalny dębowy do mechaniki, do tego 3 wahadła, ciężarki z podwójnymi haczykami; induktor, dający iskry długości 12 *mm*, wagę hydrostatyczną.

Fundusze na zakupno zbiorów naukowych.

1. Zostało z roku szkolnego 1899	150 K. 18 h.
2. Dotacja miasta Lwowa za r. szk. 1900	1000 „ — „
3. Taksy wstępne	1129 „ 80 „
4. Datki na zbiory naukowe	1802 „ — „
5. Taksy na duplikaty świadectw szkolnych	54 „ — „
Razem	<u>4189 K. 98 h.</u>

V.

EGZAMIN DOJRZAŁOŚCI

przy końcu roku szkolnego 1899/900.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się od 7 do 11 maja 1900 w 3. osobnych oddziałach. Zagadnienia były następujące:

1. Z języka łacińskiego:

a) Przetłómaczyć na język łaciński: Senkowicza Opowiadania z dziejów powszechnych Cz. I. str. 52. od słów: „Król perski Daryusz nie zadowalał się...” do słów: „ale po sześciolletnich zapasach ulegli przemocy“.

b) Przetłómaczyć na język polski: Cicer. de off. I, 26. §. 90—92 od słów: „In rebus prosperis et ad voluntatem nostram...” do słów: „irridentur et in maximis versantur erroribus“.

2. Z języka greckiego:

Przetłómaczyć na język polski: Platona Protag. cap. X. od słów: „Ἡ καλόν, ἦν δ' ἐγώ, τέχνημα ἀρα κέρησαι...” do słów: „ἐάν ποιν αὐτόματοι περιτύχωσιν τῆ ἀρετῆ“.

3. Z języka polskiego:

Na podstawie dziejów i piśmiennictwa ojczyzstego uzasadnić zdanie, że „nasza poezya była zawsze polityczną, a nasza polityka poetyczną“.

4. Z języka niemieckiego:

Die weltgeschichtliche Bedeutung der alten Griechen.

5. Z matematyki:

a) Zmieniwszy nastęstwo cyfr w liczbie 2-cyfrowej, otrzymamy liczbę o 18 mniejszą od pierwotnej; biorąc zaś sumę kwadratów tych cyfr, otrzymamy liczbę o 62 większą o sumy tych cyfr; jakie są te dwie cyfry szukanej liczby?

b) Jeżeli trójkąt prostokątny, którego kąt ostry α jest znany, obróci się naokoło przeciwprostokątnej, to otrzymamy stożek podwójny o znanej objętości v ; wyprowadzić wzory na obliczenie boków tego trójkąta i obliczyć przyprostokątnie a , jeśli $v = 0.047438 \text{ m}^3$, a $\alpha = 67^\circ 35' 28''$.

c) Dwa ciała wychodzą równocześnie z tego samego punktu; ciało A przebiega w 1-szej sekundzie 10 m , a w każdej następnej sekundzie 2 razy więcej od poprzedniej; ciało B przebiega w 1 szej sekundzie 64 m , a w każdej następnej 2 razy mniej od poprzedniej; po ilu sekundach ciało A dogoni ciało B?

Wynik egzaminu dojrzałości:

Do ustnego egzaminu zgłosiło się

a) uczniów publicznych	37
b) externistów	4
c) externistek	10
Razem	<u>51</u>

Przyznano chlubne świadectwo dojrzałości

a) uczniom publicznym	6
b) externistom	—
c) externistkom	—

Uznano za dojrzałych bez odznaczenia

a) uczniów publicznych	31
b) externistów	2
c) externistek	4
Razem	<u>37</u>

Pozwolono przystąpić po feryach do powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu

a) uczniom publicznym	5
b) externistom	1
c) externistkom	3

Reprobowano na rok jeden	
a) publicznych uczniów	1
b) externistów	1
c) externistek	3
Reprobowano bez terminu externistów	—
Z abiturjentów, externistów i externistek, uznanych za dojrzałych, zamierza udać się	
na wydział teologiczny	4
" " prawniczy	13
" " medyczny	2
" " filozofii stud. humanist.	—
" " " (dla jęz. i hist.)	7
" " " dla stud. realist.	5
" politechnikę	2
do akademii rolniczej lub górniczej	1
do zawodów innych	3

VI.

Ważniejsze rozporządzenia władz szkolnych.

1. Reskr. z d. 8. czerwca 1899 l. 16304 polecił J. E. Pan Minister W. i O. od roku szkoln. 1900 wprowadzić nowy plan nauki matematyki i fizyki.

2. Reskr. z d. 7. sierpnia 1900 l. 14603. ustanawia Wys. c. k. Rada szkolna krajowa, w jakim czasie urządzać rekolekcyę wielkopostne dla uczniów.

3. Reskr. z d. 15. września 1899. l. 571, poleca Wys. Prezydium c. k. Rady szkolnej kraj. przypomnieć uczniom zakaz zbierania jakichkolwiek składek bez wiedzy i zezwolenia dyrekcji.

4. Reskr. z d. 1 maja 1899 l. 12014 zarządził J. E. Pan Minister W. i O., aby odtąd nie dawano publiczności przystępu do katalogów klasowych i aby jej nie podawano poszczególnych cenzur z odpowiedzi uczniów, lecz aby tylko ogólnie oznaczano ich postępy.

5. Reskr. z dnia 13 listopada 1899 l. 30522 ustanowiła Wys. c. k. Rada szkolna krajowa, aby zaprzestano odprawiać żałobne

nabożeństwo za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Maryi Anny, a natomiast odprawiano uroczyste nabożeństwa żałobne za spokój duszy ś. p. Cesarzowej Elżbiety dnia 9 września i 15 listopada.

6. Reskr. z d. 8. czerwca 1899. l. 861. i z d. 4. lutego 1900. l. 30568 zarządził J. E. Pan Minister W, i O, aby do składu komisji egzaminacyjnej dla egzaminu dojrzałości należeli oprócz przewodniczącego dyrektor i wszyscy nauczyciele obowiązkowych przedmiotów nauki w kl. 8.

VII.

POMOC DLA UBOGICH UCZNIÓW ZAKŁADU.

I. W głównym budynku.

1. Zostało z r. s. 1899 po sprostowaniu omyłki . 248 K. 35 hal
2. Zebrano przy wpisach na r. s. 1900 . . . 740 „ 16 „
3. Zebrano przy wpisach w ciągu r. s. . . . 235 „ 80 „

Znaczniejsze datki złożyli:

z kl. I.	Doms Rudolf	13 K. 40 h.
z kl. II.	Fruchtmann Adam	8 „ — „
	Skublicki Stanisław	3 „ — „
	Maciejowski Maryan	16 „ — „
	Myszuga i Charak	4 „ 30 „
	Gołuchowski Wojciech	40 „ — „
z kl. III.	Selezinka Jarosław	4 „ — „
	Lubomirski Jerzy	20 „ — „
	Szeligowski Stanisław	10 „ — „
	Tauschinsky Stefan	20 „ — „
z kl. IV.	Celawicz Kornel	4 „ — „
	Dzieduszycki Włodz.	10 „ — „
	Gołuchowski Agenor	40 „ — „
z kl. V.	Szembek Jerzy i Stefan	6 „ — „
	Buber Leopold	8 „ — „
	Tauschinsky Robert	20 „ — „
	Sochański Henryk	8 „ — „
	Bobrzyński Władysław	10 „ — „
	Krupski Stefan	4 „ — „

z kl. VI.	Janowski Aleksander	4 K.	— h.
	Kraiński Roman	6 "	— "
	Bischof Artur	4 "	— "
	Rosenstock Aleksander	8 "	— "
	Smolka Franciszek	4 "	— "
z kl. VII.	Woliński Stanisław	4 "	— "
	Tyszkiewicz Alfred	20 "	— "
	Rozwadowski Jerzy	4 "	— "
z kl. VIII.	Garfein Alfred	4 "	— "
	Bobrzyński Jan	10 "	— "
4.	Odsetki od listów zastawnych „Funduszu na wsparcie ubogich uczniów c. k. gimnazyum Franciszka Józefa“		104 K. — hał.
5.	Datki Profesorów i uczniów, wrzucane do puszek po egzortach rz.-kat., wyniosły od 4. lipca 1899 do 1 lipca 1900	163 "	73 "
6.	Takie same datki z puszek po egzort. gr.-kat.	14 "	77 "
7.	Datki uczniów wyznania mojżeszowego	18 "	93 "
8.	Prócz tego złożyli uczniowie: Schaller Wilhelm z V. 4 K., Tauschinsky Stefan i Robert z kolegami za pośrednictwem WKs. Lehman-na 40 K., uczniowie klas Ic i IIIc 2 K.	34 h.	46 " 34 "
	Razem	1468 "	08 "

Z powyższej kwoty wydano:

1.	Na zakupno i oprawę książek szkolnych	326 "	8 "
2.	Na uzupełnienie opłaty szkolnej	100 "	— "
3.	Na ubranie i utrzymanie ubogich uczniów	835 "	56 "
	Razem	1261 "	64 "

Z e s t a w i e n i e :

Dochody wyniosły do 1 lipca 1900	1572 "	8 "
Wydatki wyniosły do 1 lipca 1900	2161 "	64 "
Zostaje na rok szkolny 1901	310 "	44 "

Wszystkim Szanownym Dawcom składa Dyrekcyja w imieniu ubogiej młodzieży uprzejme podziękowanie.

II. Na filii.

Zebrano przy wpisach	62 K.	30 hał.
Profesorowie złożyli	8 "	30 "
Kierownik, Dr. Danysz złożył	13 "	— "
Razem	83 "	60 "
Wydano na ubranie i utrzymanie uczniów	46 "	— "
Zostaje	37 "	60 "

VIII.

KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1899—1900 rozpoczął się d. 3. września 1899. uroczystem nabożeństwem, odprawionem w auli gimnazyjalnej.

Wpisy uczniów do zakładu odbywały się d. 14. lipca do klasy I., a w czterech ostatnich dniach sierpnia do klas wszystkich.

Egzamin wstępny do kl. I. odbył się 15. i 16. lipca, a następnie 1. września 1899. Do tego egzaminu przypuszczono w ogóle 192 uczniów publicznych i 22 prywatnych; z tych przyjęto 148 publicznych i 10 prywatnych; reprobowano zaś 44 publicznych i 12 prywatnych.

W ciągu całego roku szkolnego zapisało się do zakładu w ogóle 881 publicznych i 20 prywatnych. Uczniów tych umieszczono w 17 klasach, z których 13 było w głównym budynku, a 4 (Ib, IIb, IIIb, IV), na filii przy ulicy Sokoła. Klasa I. miała 4 oddziały, II, III i IV, po 3 oddziały, a V—VIII. po jednym oddziale. — Kierownictwo pedagogiczno-dydaktyczne filii miał prof. dr. A. Danysz, a jej grono nauczycielskie składało się z 3 profesorów i 4 zastępców nauczycieli.

D. 9. września i d. 18. listopada odbyło się w kaplicy gimnazyjalnej uroczyste żałobne nabożeństwo za spokój duszy śp. Cesarzowej Elżbiety.

Dzień 4. października, jako dzień Imienin Najj. Pana, obchodził zakład uroczystem nabożeństwem.

Dnia 20. listopada odbył się za staraniem grona nauczycielskiego i młodzieży szkolnej w auli gimnazyjalnej ku uczcze-

niu pamięci Adama Mickiewicza poranek muzykalno-deklamacyjny.

Dnia 7. grudnia wzięło grono nauczycielskie z młodzieżą od klasy III—VIII. udział w pogrzebie wielce zasłużonego patrioty i długoletniego Prezydenta Rady państwa, dr. Franciszka Smolki.

Dnia 4. marca obchodził zakład uroczystie dzień patrona swojego, św. Kazimierza. — Rektor Małego seminarjum, Wny ks. Kasper Słomiński odprawił w auli gimnazyalnej uroczyste nabożeństwo, a ks. Lewandowski z zakonu X. X. Misyonarzy wygłosił stósowne kazanie, wzywając młodzież do naśladowania cnót św. Kazimierza.

Od 2 do 5 kwiet. 1900. odbywały się w auli gimnazyalnej rekolekcyje wielkopostne, podczas których wygłosił za zezwoleniem Wys. c. k. Rady szk. kraj. i Najprzew. Ordynaryatu arcybiskupiego ks. Alfred Wróblewski T. J. 6 nauk dla młodzieży. Dnia 5. kwietnia przystąpiła młodzież do spowiedzi wielkanocnej a d. 6. kwietnia po uroczystem nabożeństwie do sakramentów Ołtarza i Bierzmowania, których jej udzielić raczył Najprzew. ks. biskup Weber po wzruszającej przemowie.

Dnia 21. maja była młodzież wraz z gronem nauczycielskiem w kościele OO. Bernardynów na nabożeństwie żałobnem za spokój duszy śp. dr. Zygmunta Samolewicza, długoletniego profesora i dyrektora tutejszego gimnazjum, a potem inspektora szkolnego krajowego. Po nabożeństwie odsłonięto w kościele tablicę pamiątkową, sprawioną staraniem Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych ze składek byłych uczniów i kolegów śp. Samolewicza.

D. 24. maja odsłonięto podobną tablicę pamiątkową w auli gimnazyalnej po przemowie dyrektora zakładu, w której wykazał zasługi i zalety śp. Samolewicza.

D. 7. czerwa obchodził zakład pięciowiekowy jubileusz Jagiellońskiego uniwersytetu Krakowskiego uroczystem nabożeństwem i odśpiewaniem hymnu „Te Deum“, oraz kantaty, napisanej przez ucznia 8 klasy, Korola, do której muzykę ułożył nauczyciel śpiewu, St. Bursa. Po nabożeństwie przedstawił kierownik filii, prof. dr. A. Danysz, w dłuższem przemówieniu znaczenie uniwersytetu Jagiellońskiego.

D. 28. czerwca wzięła młodzież gimnazjalna wraz z gronem nauczycielskiem udział w nabożeństwie żałobnym, odprawionem za spokój duszy śp. Cesarza Ferdynanda.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbył się od 7. do 11 maja, ustny zaś od 23. czerwca do 4 lipca 1900 pod przewodnictwem c. k. Inspektora gimnazyów, Wiel. Emanuela Dworskiego. Po ukończeniu egzaminu doręczono abiturjentom w sposób uroczysty świadectwa dojrzałości wobec komisji egzaminacyjnej. Gospodarz klasy, prof. Czernecki, pożegnał abiturjentów w imieniu zakładu; a jeden z abiturjentów podziękował w imieniu kolegów gronu nauczycielskiemu za trudy, podejmowane dla nich podczas pobytu w tutejszém gimnazjum. W ciągu roku szkolnego przystąpiła młodzież szkolna trzy razy do św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza.

Stan zdrowotny grona nauczycielskiego i młodzieży był w tym roku, zwłaszcza z wiosną, bardzo niepomyślny z powodu panującej w mieście influency. Wielu uczniów przebyło w skutek tego zapalenie płuc i musiało zaprzestać uczęszczać do szkoły; wiele też nauczycieli chorowało przez czas dłuższy.

Rok szkolny zakończono 14. lipca 1900. uroczystem nabożeństwem dziękczynnem i rozdaniem świadectw szkolnych.

Sprawa fizycznego wychowania młodzieży.

Z powodu zbyt łagodnej zimy nie mogli uczniowie oddawać się sportowi łyżwiarskiemu.

W miesiącach letnich przepędzała młodzież przestanki między lekcyami w ogrodzie gimnazjalnym pod dozorem profesorów.

Od początku maja do 10. lipca uczęszczała młodzież w środy i piątki na boisko w parku Kilińskiego, gdzie od godz. 5½ do godz. 7. pod kierunkiem prof. dr. Limbacha i pod dozorem profesorów K. Wróblewskiego i B. Błażka oddawała się różnym grom i zabawom. Do tego służyły im różne przyrządy, jako to: lawn-tennis; krokiet, piłki, strzelbki, wolant, rakiety itd.

Kilka klas odbyło pod dozorem swoich profesorów dalsze wycieczki za miasto pieszo, a kilka klas kolejną do Worochty i do Janowa.

IX.

WYKAZ KSIĄŻEK,

których w r. s. 1901 używać się będzie.

Religia. W klasie I.—IV. Katechizm rel. kat. ks. Śłószarza; w klasie II. Historia biblijna ks. Dąbrowskiego, część pierwsza; w klasie III. Historia biblijna ks. Dąbrowskiego, część druga; w klasie IV. Liturgika ks. Dra Jougana; w klasie V: Dogmatyka ogólna przez ks. Jougana; w klasie VI. Dogmatyka szczegółowa przez ks. Jachimowskiego; w klasie VII. Etyka katol. Martina, przekład ks. Soleckiego; w klasie VIII. Historia kościelna przez ks. Jougana.

Dla uczniów wyznania mojżesz. W klasie I. i II. Nauka religii na podstawie historii Dra Sondheimera w tłumaczeniu Planera, część pierwsza, zeszyt I. i II. — klasie III. i IV. Nauka o wierze i powinnościach Dra Herxheimera w tłumaczeniu Planera; w klasie V. i IV Nauka religii na podstawie historii Dra Sondheimera w tłumaczeniu Planera, część druga. We wszystkich klasach Chrestomatya Dra Jecheskiela Caro.

Język łaciński A. W klasie I. i II. Zwięzła gramatyka języka łacińskiego Samolewicza. Od III. począwszy, Gramatyka Samolewicza opr. przez Sołtysika, wyd. 6.

B. Ćwiczenia w klasie I. i II. Steinera i Scheindlera; w kl. III. Próchnickiego wyd. 3.; w kl. IV. Próchnickiego wyd. 2.

C. Autorowie: w kl. III. Kornelius Nepos wyd. Kłaka; w kl. IV. Caesaris Commentarii de bello Gallico, wyd. Terlikowskiego i Ovidius wyd. Skupniewicza; w kl. V. Livius. wyd. Zingerlego i Majchrowicza i Ovidius wyd. Skupniewicza; w kl. VI Sallustius Jugurtha, wyd. Linkera-Sołtysika, Cicero in Catil. orat. I. wyd. Kornitzera Sołtysika i Vergilius, wyd. Eichlera-Rzepińskiego; w kl. VII. Cic. Pro Sulla, wyd. Müllera; Cic. In. Verr. IV. i V. De offic. wyd. Schiche Terlikowski; Vergilius wyd. Eichlera-Rzepińskiego; w kl. VIII. Horatius wyd. Dolnickiego i Librewskiego; Tacitus wyd. Weidnera-Staromiejskiego; słownik łacińsko-polski Węclęwskiego lub Koncëwicza.

Język grecki. A. Gramatyka oprac. przez E. Fiderera.

B. Ćwiczenia: w klasie III. i IV. wyd. Taborskiego i Winkowskiego.

C. Autorowie: w kl. V. Xenofont, wyd. Fiderera; Homera Iliada wyd. Scheindlera i Sołtysika cz. I.; w kl. VI. Xenofont, wyd. Fiderera; Herodot, wyd. Scheindler-Terlikowski; Homera Iliada, cz. I. i II. wyd. Scheindlera i Sołtysika; w klasie VII. Demostenesa Mowy wyd. Wotke-Schmidta; Homera Odysseja, wyd. Christa-Jezienieckiego; w kl. VIII. Sofoklesa Antigona, wyd. Schuberta-Majchrowicza; Platona Apologia, wyd. Christa Lewickiego i Laches; Homera Odysseja wyd. Christa-Jezienieckiego; Słownik Węclewskiego.

Język polski. A. Gramatyka w kl. I. i II. Konarskiego, w kl. III. do IV. Małeckiego, wyd. 8.

B. Wypisy w kl. I. Próchnickiego i Wójcika, wyd. 2. i 3.; w kl. II. wyd. 1. i 2. w kl. III. i IV. Czubka i Zawilińskiego; w kl. V. Próchnickiego: Wzory poezji i prozy; w kl. VI. i VII. Wypisy St-hr. Tarnowskiego i Wójcika część I.; prócz tego w kl. VII. Tarnowskiego i Próchnickiego cz. II.; w kl. VIII. jak w kl. VII.

Język niemiecki. A. Ćwiczenia: w kl. I.—IV. wyd. Germana i Petelena.

B. Gramatyka; w kl. III. i IV. Jahnera.

C. Wypisy: w kl. V., VI., VII i VIII. Petelena i Wenera.

Geografia. W kl. I. Benoniego Tatomira, wyd. 5. lub 6.; w kl. II. i III. Baranowskiego i Dziedzickiego, wyd. 4—7.; w kl. IV. Benoni-Majerski, Geografia austro-węg. monarchii, wyd. 2 i 3

Historja. W klasie II—IV. Opowiadania z dziejów powszechnych w opracowaniu Semkowicza; w kl. V—VII. W. Zakrzewskiego Historia powszechna cz. I, II. i III; w kl. VIII. Historia i statystyka monarchii austriacko-węgierskiej Głabińskiego i Finkla. Atlas Kieperta lub Kozenna.

Do historyi kraju rodzinnego. W kl. III. i IV. Dzieje ojczyście Rawera; w kl. VII. i VIII. Lewickiego: Zarys dziejów Polski i krajów ruskich, wyd. 2.

Matematyka. W kl. I. i II. Arytmetyka przez Soleskiego i Falarę; w kl. III. i IV. Baraniecki, Początki aryt. i algebry cz. III. i IV.; w gimnazyum wyższem Dziwińskiego zasady Algebry. — Geometria. W kl. I—IV w opracowaniu Jamrógiewicza;

w kl. V—VIII. Mocnika w opracowaniu Maryniaka. — Logarytmy Kranza lub Adama.

Historja naturalna. W kl. I. i w pierwszym półroczu kl. II. Zoologia Nowickiego i Limbacha, wyd. 8. W drugim półroczu kl. I. i II. Botanika Rostafińskiego; w kl. III. Mineralogia Łomnickiego; w kl. V. Mineralogia Łomnickiego, dla wyższego gimnazjum wyd. 3 i 4.; Botanika Rostafińskiego; w kl. VI. Zoologia Petelena

Fizyka. W kl. III. i IV. Fizyka mniejsza Soleskiego; w kl. VII. i VIII Fizyka Kaweckiego i Tomaszewskiego, wyd. 2 Zarys chemii Tomaszewskiego.

Proceduryka filozofii. W kl. VII Logika elementarna Kozłowskiego; w kl. VIII. Psychologia Lindnera, w opracowaniu Kulczyńskiego.

STATYSTYKA ZAKŁADU.

X. S T A T Y S T Y K A

G ł ó w n y

K L A S A

Ia | Ic | Id | IIa | IIc | IIIa

I. Liczba.

1. Z końcem r. sz. 1899. było uczniów publicznych i prywatnych	53 ²	43 ¹	43 ¹	52 ²	51	53 ²
2. Na początku r. sz. 1900 było uczniów publicznych i prywatnych	58	56	58	60	58	60
Między nimi było:						
a) z innych zakładów:						
a) z promocją	47	50	42	7	8	11
b) repetentów	3	1	1	2	3	2
c) po przerwie znowu przyjętych	—	—	—	—	1	—
b) z tutejszego zakładu:						
a) z promocją	—	—	—	49	45	39
b) repetentów	6	2	14	2	1	8
c) po przerwie znowu przyjętych	2	3	1	—	—	—
3. Przyjęto w ciągu I. półr. r. s. 1900	—	1	—	—	—	—
4. Ustąpiło " " " " " " " " " "	4	4	8	2	3	3
5. Pozostało przy końcu I. półrocza r. szk. 1900	54	53	50	58 ²	55 ¹	57 ³
6. Przyjęto w ciągu II. półrocza roku szk. 1900	— ¹	—	—	2	3	2
7. Ustąpiło w ciągu II. półrocza roku szk. 1900	9	3	13	3	7	9 ¹
8. Pozostało przy końcu II. półrocza r. szk. 1900	45 ¹	50 ¹	37 ¹	57 ²	50 ¹	50 ²
Mianowicie pozostało:						
A) Według miejsca urodzenia :						
ze Lwowa	16	23	20	24	20	11
z innych miejscowości Galicyi	29	24	15	28	29	35
z W. Księstwa Krakowskiego	—	—	—	—	—	—
z Bukowiny, ze Szlązka	—	1	—	2	—	—
z Austrii, Czech, Morawii	—	1	—	—	—	1
z Węgier	—	—	—	—	—	—
z Rosyi	—	1	2	2	1	2
z Niemiec	—	—	—	1	—	1
z Francyi i Szwajcaryi	—	—	—	—	—	—
	45	50	37	57	50	50
B) Według miejsca pobytu rodziców lub opiekunów :						
ze Lwowa	25	23	30	27	30	25
z innych miejscowości Galicyi	19	19	5	29	20	23
z poza Galicyi	1	3	2	1	—	2
	45	50	37	57	50	50

ZAKŁADU.

budynek							Filia				Razem
K L A S A							K L A S A				
IIIc	IVa	IVc	V	VI	VII	VIII	Ib	IIb	IIIb	IVb	
38 ¹	44 ²	—	a, b 77 ²	46 ²	44	39 ¹	36	31 ¹	38	34	722 ¹⁷
62	49	49	53	55	46	48	44	33	43	32	864
10	5	8	5	1	3	2	32	—	5	1	237
1	6	5	—	—	2	1	3	1	6	1	38
—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	4
50	35	35	46	53	39	42	—	28	26	30	517
1	3	1	2	1	—	3	7	3	2	—	56
—	—	—	—	—	2	—	1	—	3	—	12
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
— ¹	2	4	4	1	—	2	9	1	2	2	51 ¹
62 ¹	47 ¹	46	49 ⁴	54 ¹	46 ¹	46 ¹	35 ¹	32	41 ¹	30	815 ¹⁷
—	—	2	3	—	3 ²	— ¹	2	1	1	—	19 ⁴
—	1	6	7	4	9	3	5	1	4	—	83 ¹
62 ¹	46 ¹	42	45 ⁴	50 ¹	40 ¹	43	32 ¹	32	38	30	749 ¹⁷
15	11	17	17	18	13	13	20	15	14	14	282
44	31	23	20	27	25	26	11	14	24	13	418
—	3	—	3	1	—	1	—	1	—	—	9
1	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	7
—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	1	3
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	2	1	2	1	2	—	1	—	2	20
1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	5
—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
62	46	42	45	50	40	43	32	32	38	30	750
33	29	24	31	29	26	29	24	24	22	24	460
29	17	18	13	21	13	14	8	8	16	6	279
—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	11
62	46	42	45	50	40	43	32	32	38	30	750

		G ł ó w n y					
		K L A S A					
		Ia	Ic	Id	IIa	IIc	IIIa
C) Według wyznania religijnego:							
a)	wyznania katolic. (brz. łacińskiego)	29	40	27	32	37	35
b)	" " " greckiego	11	—	—	14	—	13
c)	" " " ormiańsk.	—	—	—	3	—	1
d)	" ewangelickiego (augsbursk.)	—	—	—	—	2	—
e)	" " menonickiego	—	—	—	—	—	—
f)	" mojżeszowego	6	10	10	8	11	1
	Razem	45	50	37	57	50	50
D) Uznało za swój język ojczysty:							
a)	język polski	35	51	37	43	50	43
b)	" ruski	10	—	—	14	—	7
c)	" niemiecki	—	—	—	—	—	—
	Razem	45	51	37	57	50	50
E) Wiek uczniów :							
Miało	lat 11	11	16	11	—	—	—
"	" 12	15	18	14	19	16	—
"	" 13	9	8	9	12	15	16
"	" 14	4	4	2	13	8	10
"	" 15	4	3	1	5	5	12
"	" 16	1	1	—	6	3	4
"	" 17	1	—	—	1	3	7
"	" 18	—	—	—	1	—	1
"	" 19	—	—	—	—	—	—
"	" 20	—	—	—	—	—	—
"	" 21	—	—	—	—	—	—
"	" 22	—	—	—	—	—	—
"	" 23	—	—	—	—	—	—
F) Na przedmioty nadobowiązkowe uczęszczało przy końcu II. półrocza:							
a)	na naukę języka ruskiego	29	16	3	16	17	15
b)	" " " francuskiego	—	—	—	—	—	8
c)	" " historii kraju rodzinnego	—	—	—	—	—	50
d)	" " śpiewu	8	2	5	9	3	2
e)	" " gimnastyki	7	6	8	10	6	6
f)	" " rysunków	7	5	3	4	4	7
h)	" " stenografii	—	—	—	—	—	—
g)	" " kaligrafii	11	12	12	13	9	—

b u d y n e k							F i l i a				Razem
K L A S A							K L A S A				
IIIc	IVa	IVc	V	VI	VII	VIII	Ib	IIb	IIIb	IVb	
51	23	32	33	30	30	30	17	15	23	15	499
—	19	—	6	7	4	8	—	—	—	—	82
1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	3	9	6	13	5	5	15	17	15	15	159
62	46	42	45	50	40	43	32	32	38	30	749
62	30	42	41	45	37	37	32	31	38	30	684
—	16	—	4	5	3	6	—	—	—	—	65
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
62	46	42	45	50	40	43	32	32	38	30	749
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	42
—	—	—	—	—	—	—	19	8	—	—	109
17	—	—	—	—	—	—	6	6	4	—	102
19	13	16	—	—	—	—	2	12	9	7	119
15	10	11	19	—	—	—	1	5	11	7	109
6	11	8	9	9	—	—	—	1	6	7	73
5	6	4	10	20	9	—	—	—	4	7	77
—	6	—	4	12	12	9	—	—	3	1	49
—	—	1	1	7	10	10	—	—	1	—	30
—	—	1	1	2	4	13	—	—	—	1	22
—	—	1	1	—	5	6	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
											749
27	25	3	19	13	6	6	1	2	—	2	200
5	5	5	6	2	5	2	—	—	3	4	45
62	46	42	—	50	40	—	—	—	38	30	358
3	—	4	2	5	6	2	9	2	5	1	68
12	2	3	2	7	3	8	9	5	3	—	97
2	4	2	3	3	2	3	5	5	3	3	64
—	3	10	3	4	1	3	—	—	—	10	34
—	—	—	—	—	—	—	2	10	—	—	69

b u d y n e k							F i l i a				Razem
K L A S A							K L A S A				
IIIc	IVa	IVc	V	VI	VII	VIII	Ib	IIb	IIIb	IVb	
11 ¹	16 ¹	18	19 ⁴	18 ¹	16 ¹	14 ¹	30 ¹	12	23 ¹	13	329 ¹⁷
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
21	22	17	20	28	16	23	17	17	15	14	321
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51	32	28	32	36	30	34	5	20	18	19	494
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	24	27	27	24	28	22	16	15	24	16	454
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	9	15	9	1	8	5	36	3	8	1	269
64	50	52	60	56	52	49	46	34	44	32	901
3	1	4	3	2	5	2	—	—	1	—	22
3	1	4	3	4	5	2	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6620 K.
4	4	—	11	9	7	1	4	5	4	9	102 ¹
3	4	—	10	9	7	1	4	5	4	9	94 ¹
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	8
1	4	—	8	4	4	5	4	—	—	2	63 ⁵
28	35 ²	—	56 ¹	37 ¹	38	32	21	21 ¹	30	29	540 ⁸
5	4	—	9 ¹	3	2	2	1	4	4	3	76 ¹
4 ¹	1	—	4	2 ¹	—	— ¹	10	6	4	—	43 ⁴
38 ¹	44 ²	—	77 ²	46 ²	44	39 ¹	36	31 ¹	38	34	722 ¹⁸
4	2 ¹	3	5 ²	7	1	3	2	3	—	1	62
43 ¹	32	29	31 ¹	28 ¹	24 ¹	34	16 ¹	22	20	19	480
7	5	4	1	5	4	4	3	4	7	2	75
2	3	1	2	1	—	—	6	—	4	2	37
6	4	4	7 ¹	8	11	2	5	3	7	6	93
—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2
62	46	42	45	50	40	43	32	32	38	30	749

Klasyfikacya uczniów

za II. półrocze roku szkolnego 1900.

ZAKŁAD GŁÓWNY.

KLASA I. A.

Stopień celujący.	Kot Piotr
Leszczyński Jarosław	Lencznar Stanisław
Mielnicki Jan	Łysko Auksenty
Orzechowski Julian	Pfau Izydor
Romański Mieczysław	Remiszewski Adam
	Sieniakiewicz Stanisław
	Starosolski Stanisław
Stopień pierwszy.	Szczypta Franciszek
Białkowski Tadeusz	Szostakiewicz Stanisław
Borcowski Karol	Wekluk Jan
Cengel Stanisław	Widlarski Witold
Chmielowski Kazimierz	Wierzbiński Włodzimierz
Demczyna Andrzej	Walski Adam
Hibl Władysław	Zarzycki Aleksy
Igieliński Antoni	Zwiebel Chaim
Jaszowski Antoni	Zygmunt Kazimierz
Jaśkiewicz Stanisław	Do egzaminu poprawczego
Jaworczykowski Bolesław	przeznaczono 7
Kochański Leon	Stopień drugi otrzymało . . . 5
	Stopień trzeci otrzymało . . . 2

KLASA I. C.

Stopień celujący.

Chomicki Grzegorz	Hickiewicz Michał
Dalbor Tadeusz	Kadyi Tadeusz
Fischer Adam	Powolny Wacław
Gąsiorowski Janusz	Stankiewicz Faustyn

Stopień pierwszy.	Löchel Maksymilian
Altstock Jakób	Manner Józef
Arnold Dawid	Nowak Jan
Arvay Władysław	Orłoś Roman
Belf Joachim	Rappaport Artur
Brzeżański Stanisław	Ruczajewicz Władysław
Czaczka Adolf	Schrenzel Zygmunt
Duszeńko Michał	Sinkowski Wiktor
Fiala Eugeniusz	Śladek Jerzy
Górski Bolesław	Świdnicki Józef
Hilki Karol	Walter Wiktor
Horitza Wilhelm	Wojtoń Zygmunt
Jorkasch Koch Wilhelm	Wróbel Michał
Kaczkowski Emanuel	Zaleski Karol
Kogut Józef	Zdunek Maksymilian
Krynicky Jan	Do egzaminu poprawczego
Kucharski Józef	przeznaczono 1
Kutas Józef	Stopień drugi otrzymało . . . 2
Laskiewicz Alfred	Stopień trzeci otrzymało . . . 5
Lerch Witold	

KLASA I. D.

Stopień celujący.	Krasowski Aleksander
Flisowski Józef	Lobocki Stanisław
Margulies Emanuel	Majewski Eugeniusz
Wiszniewski Tadeusz	Marecki Kazimierz
	Popławski Wiktor
Stopień pierwszy.	Reimann Adam
Barwik Jan	Sahanek Roman
Bogdański Kazimierz	Schiffer Filip
Brück Józef Fryderyk	Sękowski Aleksander
Ciągło Władysław	Skąpski Stanisław
Dawid Leizor	Spaczyński Józef
Dzikowski Zygmunt	Stapp Emanuel
Juszczak Stefan	Tambor Arnold
Keil Elias	Zimels Maksymilian
Kielbusiewicz Bronisław	Przeznaczono do egzaminu
Köhler Tadeusz	poprawczego 4
Koskowski Henryk	Stopień drugi otrzymało . . . 2
	Stopień trzeci otrzymało . . . 3

KLASA II. A.

Stopień celujący.	Kapko Izidor
Atlas Zygmunt	Kinaszewski Stanisław
Czuczman Jan	Komusiński Włodzimierz
Lorenz Franciszek	Krochmalnicki Jan
Mańkowski Włodzimierz	Krówczyński Zbigniew
Pomianowski Józef	Lewalski Cyryl
Srokowski Stanisław	Łotocki Aleksander
Thullie Czesław	Monczałowski Jarosław
Zbożny Michał	Nakoneczny Józef
	Ohanowicz Stanisław
Stopień pierwszy.	Pańków Bazyl
Andruszewski Józef	Passakas Ignacy
Bereza Izidor	Piotrowski Zygmunt
Bunikiewicz Giedymin	Skublicki Stanisław
Burstin Chaskel	Topf Isser
Dembaum Aron	Wewiórski Stanisław
Domaszewicz Aleksander	Wróbel Karol
Frankowski Roman	Zawalkiewicz Jarosław
Fruchtman Adam	Torosiewicz Kajetan
Gawroński Jerzy	Pyć Michał
Głaczyński Roman	Pollo Włodzimierz
Górne Zygmunt	Do egzaminu poprawczego
Jankowski Władysław	przeznaczono 7
Jaremko Jan	Stopień drugi otrzymało . . 3
Jellin Bernard	Stopień trzeci otrzymało . . 4

KLASA II. C.

Stopień celujący.	Hawlat Wacław
Chrzaszczyński Jerzy	Jonas Maks
Głogowski Stanisław	Jougan Władysław
Nowotny Maryan	Kaczorowski Zygmunt
	Kobyłski Adam
Stopień pierwszy.	Kopaczyński Stanisław
Bachowski Mieczysław	Krokowski Stanisław
Charkiewicz Józef	Lisowski Bolesław
Dormus Jerzy	Manasterski Stanisław
Eisenbruch Mojżesz	Mandel Józef
	Myczkowski Adam
	Paszkowski Zygmunt

Pfau Jan	Tarnawski Mieczysław
Schaff Max	Wierzbowski Kazimierz
Siekierski Józef	Wondrausch Stanisław
Silberman Israel	
Skalecki Stanisław	Do egzaminu poprawczego
Śliwiński Ferdynand	przeznaczono 7
Smolka Edward	Stopień drugi otrzymało . . 10
Sokołowski Maryan	Stopień trzeci otrzymało . . 2
Spritzer Hersz	

KLASA III. A.

Stopień celujący.	Kostyszyn Teofil
	Kowalski Bohdan
Charak Eliasz	Kuczyński Karol
Dubyniak Bronisław	Kupczyński Stefan
Walicki Stefan	Lewicki Roman
Myszuga Józef	Łabinowicz Władysław
Nartowski Waław	Maciejowski Kazimierz
	Orłowski Bolesław
Stopień pierwszy.	Ossoliński Artur
	Philipp Karol
Ajdukiewicz Józef	Prechitko Józef
Bossakowski Kazimierz	Ramułt Feliks
Choraży Stanisław	Rzepecki Teodozy
Drzewicki Włodzimierz	Schneider Zdzisław
Dudykiewicz Eugeniusz	Selezinka Jarosław
Górka Olgierd	Śliwiński Stanisław
Górka Witold	Starkel Władysław
Hawalewicz Kazimierz	Stefanowicz Kajetan
Ilnicki Włodzimierz	Tauschinsky Stefan
Jabłonowski Juliusz	Winiarski Zbigniew
Jabłoński Stanisław	Do egzaminu poprawczego
Kalicki Waław	przeznaczono 4
Kaliński Henryk	Stopień drugi otrzymało . . 7

KLASA III. C.

Stopień celujący.

Hescheles Dawid	Isakiewicz Kajetan
Holzer Edward	Siekierski Maryan

Stopień pierwszy.

Adamowski Józef
 Bartz Władysław
 Birn Leib
 Błazyński Witold
 Chmielowski Feliks
 Gabryl Marcin
 Galusiński Mieczysław
 Gertsman Jan vel Jonasz
 Grau Sami
 Greiner Antoni
 Hescheles Ignacy
 Korman Bronisław
 Kowalczyk Zygmunt
 Kowalski Antoni
 Krämer Marcin
 Krzaklewski Tomasz
 Lateiner Ludwik
 Leśniański Wacław
 Lewicki Michał
 Lityński Wenanty
 Machniewicz Stanisław
 Meixner Tadeusz
 Mund Bernard

Niementowski Felix
 Papierkowski Leopold
 Rosenberg Aleksander
 Rysiak Jan
 Schmid Leon
 Schummer Edward
 Sieniawski Feliks
 Skrabek Michał
 Sobolewski Kazimierz
 Sokołowski Tadeusz
 Terlecki Kazimierz
 Uszyński Piotr
 Wawrzakowicz Eugeniusz
 Wierny Jan
 Wittlin Bernard
 Zaleski Eugeniusz
 Załuski Stanisław
 Zarzecki Wincenty
 Zawadzki Franciszek
 Zbrożek Bohdan

Do egzaminu poprawczego

przeznaczono 6

Stopień drugi otrzymało . . . 7

Stopień trzeci otrzymało . . . 2

KLASA IV. A.

Stopień celujący.

Biłyk Jan
 Jaszowski Jan

Stopień pierwszy.

Barącz Zygmunt
 Celowicz Kornel
 Chomrański Eugeniusz
 Chruszczewski Włodzimierz
 Czaykowski Aleksander
 Frankowski Jan
 Galasiewicz Celestyn
 Gardulski Bolesław
 German Adam
 Hankiewicz Eugeniusz

Hardy Włodzimierz
 Hasiuk Stefan
 Hibił Karol
 Jaśkiewicz Adam
 Jaworowski Tęofil
 Komornicki Adam
 Kübel Ozyasz
 Lewicki Bogusław
 Lipiński Karol
 Łempicki Zygmunt
 Mamczyński Julian
 Meidinger Edmund
 Mironowicz Jarosław
 Momot Franciszek
 Philipp Maks
 Piątkiewicz Czesław
 Reiner Stefan

Sirko Julian	Do egzaminu poprawczego
Sokołowski Konstanty	przeznaczono 4
Sroka Eugeniusz	Stopień drugi otrzymało . . 7
Stroiński Maryan	Stopień trzeci otrzymało . . 3
Tomczak Albin	

KLASA IV. C.

Stopień celujący.	Hoszard Tadeusz
	Jakubowski Leon
Bandrowski Janusz	Kleban Józef
Składnik Jan	Kreiner Albert
Taras Tadeusz	Krynicky Julian
	Linial Leopold
Stopień pierwszy.	Löw Emil
	Maliczek Jaromir
Agopsowicz Antoni	Rosłoński Wilhelm
Aleksandrowicz Zenon	Szurek Stanisław
Bizub Bronisław	Szwarcze Józef
Błocki Tadeusz	Taube Efroim
Brill Henryk	Tyski Jan
Burka Michał	Warzenica Jan
Chymiakowski Roman	Werfel Salomon
Czaykowski Eugeniusz	Wójcik Ludwik
Eliasiewicz Piotr	
Garlicki Tadeusz	Do egzaminu poprawczego
Gerstler Józef	przeznaczono , 4
Gottesmann Szymon	Stopień drugi otrzymało . . 4
Heinrich Antoni	Stopień trzeci otrzymał . . 1

KLASA V.

Stopień celujący.	Burzyński Stanisław
	Chruszczewski Tadeusz
Dobrzyński Władysław	Fiderer Józef
Buber Leopold	Filipowski Adam
Derkacz Antoni	Gawroński Andrzej
Kubala Dawrzyniec	Gieruszyński Feliks
Michalski Władysław	Kupczycki Bruno
Stopień pierwszy.	Lisiak Józef
	Lisikiewicz Józef
Bieniecki Witold	Mesit Maryan
Biliński Maryan	Nakoneczny Antoni

Nowicki Eustachy	Tarnawski Aleksander
Piętak Jan	Tauschiński Robert
Reicher Bronisław	Thullie Kazimierz
Rybarski Jan	Waldmann Leon
Schneid Henryk	Wasilewski Władysław
Schott Karol	
Słuszkiewicz Roman	Do egzaminu poprawczego
Sochański Henryk	przeznaczono 7
Soltys Stanisław	Stopień drugi otrzymał . . . 1
Sykora Antoni	Stopień trzeci otrzymało . . . 2
Sym Alfred	

KLASA VI.

Stopień celujący.	Karczewski Tadeusz
Dubiński Aleksander	Kraiński Roman
Friedman Henryk	Kublin Roman
Kopystiański Adryan	Lewicki Teodor
Laskowski Jan	Lewicki Stanisław
Momot Jan	Linial Maksymilian
Starkiewicz Władysław	Pordes Bernard
Wrześniowski Franciszek	Preiss Jan
	Rozwadowski Eugeniusz
Stopień pierwszy.	Sadowski Nicefor
Aschkenazy Salomon	Schrenzel Edmund
Aulich Stanisław	Schuttera Otto
Bobin Jan	Sikorski Władysław
Brüstiger Leon	Sprecher Józef
Byk Eleazar	Taube Józef
Cetwiński Michał	Teszner Leopold
Czerwiński Karol	Zakrzewski Wacław
Dreżepolski Roman	Do egzaminu poprawczego
Drzewicki Antoni	przeznaczono 9
Geschwind Jakób	Stopień drugi otrzymało . . . 5
Hussakowski Włodzimierz	Stopień trzeci otrzymał . . . 1

KLASA VII.

Stopień celujący.	Stopień pierwszy.
Młodnicki Maryan	Barancewicz Kazimierz

Bielski Wiktor	Pawlikowski Adam
Gawiński Witold	Pióryk Jan
Gnoiński Adam	Rawer Adam
Ilanik Adolf	Reutt Leon
Hausner Roman	Rozwadowski Jerzy
Hreńorowicz Zbigniew	Senisson Kazimierz
Kawecki Konrad	Świerczyński Bolesław
Kozłowski Artur	Woliński Stanisław
Łoś Adam hr.	Zawirski Zygmunt.
Męciński Włodzimierz	
Misterka Albin	Do egzaminu poprawczego
Müller Władysław	przeznaczono 11
Niemczyk Paweł	
Nowotny Gustaw	Stopień drugi otrzymało . . . 4

KLASA VIII.

Stopień celujący.	Macura Karol
Heyda Eugeniusz	Melchert Kazimierz
Kaliszczak Karol	Merunowisz Jan
Sitnicki Jan	Messing Jonas
	Nieger Eugeniusz
Stopień pierwszy.	Oppenauer Kalikst
Bartelmus Józef	Pisarski Franciszek
Birgfellner Jan	Poznański Antoni
Bobrzyński Jan	Przestaszewski Wiktor
Burka Franciszek	Rybarski Tadeusz
Czernecki Władysław	Sikorski Bronisław
Garfein Alfred	Sirko Eugeniusz
Grzywak Aleksander	Smoleń Stanisław
Grzywiński Tadeusz	Stapp Maurycy
Janowicz Włodzimierz	Staszekiewicz Aleksander
Jawetz Kuno	Szajna Leopold
Kienzler Aleksander	Thullie Zdzisław
Kienzler Oskar	Turkiewicz Aleksander
Korol Edward	Wittlin Samuel
Langer Zygmunt	Do egzaminu poprawczego
Lepki Teodor	przeznaczono 2
	Stopień drugi otrzymało . . . 4

Świadectwo dojrzałości otrzymali:

Uczniowie publiczni.

Birgfellner Jan	Messing Jonasz
Bobrzyński Jan	Nieger Eugeniusz
Burka Franciszek (z odznaczk).	Oppenauer Kalikst
Czernecki Władysław	Pisarski Franciszek
Garfein Alfred	Poznański Antoni
Grzywak Aleksander	Przestaszewski Wiktor
Grzywiński Tadeusz	Rybarski Tadeusz
Heyda Eugeniusz (z odznaczk).	Sikorski Bronisław
Janowicz Włodzimierz	Sitnicki Jan (z odznaczk).
Kaliszczak Karol (z odznaczk).	Stapp Maurycy
Kienzler Aleksander	Staszekiewicz Aleksander
Korol Edward	Szajna Leopold (z odznaczk).
Langer Zygmunt	Thullie Zdzisław (z odznaczk.)
Łepki Teodor	Turkiewicz Aleksander
Macura Karol	Wittlin Samuel
Merunowicz Jan	

Eksterniści i eksternistki.

Dubińska Gizela	Weinbaumówna Otylia
Epsteinówna Olga	Szamota Mikołaj
Ploderówna Marya	Ząbecki Józef

F I L I A .

KLASA I. B.

Stopień celujący.	Prochnik Juliusz	
Brüstiger Józef	Ratzko Jan Kazimierz	
Pordes Karol Leon	Reif Bolesław	
	Roller Maks	
Stopień pierwszy.	Stoff Zygmunt Salo	
Graf Oswald	Ujejski Maryan	
Grau Leopold	Wierzbicki Stefan	
Hartll Roman	Żurakowski Stanisław	
Jakubowski Władysław		
Kittay Paweł	Do egzaminu poprawczego	
Leszczyński Stanisław	przeznaczono	5
Nick Antoni	Stopień drugi otrzymało . . .	3
Pohoryles Nuchim	Stopień trzeci otrzymało . . .	6

KLASA II. B.

Stopień celujący.	
Guttman Fischel	Laufer Ozyasz
Nusbaum Tadeusz	Machan Jan
Wróbel Aleksander	Madejewski Waler.
	Natkes Franc
	Paraszczak Stan.
	Prochnik Jakób
Stopień pierwszy.	
Barber Gwido	Rapp Tobiasz
Feller Leon	Sekler Emanuel
Fischer Juda	Sonnenschein Joz.
Greger Jan	Spitzer Herman
Grotowski Jan	Strerer Maks.
Horowitz Fryderyk.	Weinbaum Tob.
Jolles Benjam.	Wojciechowski Ad.
Kisielnicki Zygmunt	
Kozakiewicz Włodz.	Do egzam popr. przeznaczono 3
	Stopień drugi otrzymało . . 4

KLASA III. B.

Stopień pierwszy.	
Dorfmann Mojżesz	Schleifer Mändel
Ernest Józef	Selcer Izaja
Falkiewicz Karol	Semkowicz Eugeniusz
Hapka Bronisław	Strich Abraham
Hand Henryk	Szrekinger Wolf
Korman Antoni	Toper Aron
Kwartner Jonasz	Wilczyński Konrad
Lauterbach Łazar	Wojtowicz Adam
Pesches Józef	Do egzaminu poprawczego
Ross Karol	przeznaczono 7
Roziński Ignacy	Stopień drugi otrzymało . . 7
Ruff Ira	Stopień trzeci otrzymało . . 4

KLASA IV. B.

Stopień celujący.	Stopień pierwszy.
Fall Leon	Balsambaum Jakób

Blumenkranz Izak
Braunschweig Aleksander
Buber Oswald
Halpern Mechel
Horniker Bernard
Jakubiczka Edmund
Jakubiczka Gustaw
Janelli Piotr
Jonas Samuel
Kiryk Michał
Roller Izydor
Rutkowski Leszek

Schlifka Ezriel
Sokalski Piotr
Weiss Jonasz
Weper Emil
Wróbel Tadeusz
Zasowski Jan

Do egzaminu poprawczego
przeznaczono po wakacyach 6

Stopień drugi otrzymało . . 2

Stopień trzeci otrzymało . . 2

Ogłoszenie

tyczące się egzaminu wstępnego do I. klasy.

1. Egzamin wstępny do I. klasy odbywa się w dwóch terminach: a) dnia 15 i 16 lipca, b) dnia 1 i 2 września każdego roku.

2. Warunki przypuszczenia do egzaminu wstępnego:

A) Uczeń musi mieć ukończonych lat dziesięć najpóźniej do 31 go grudnia tego roku, w którym wstępuje do I klasy; dla wykazania wieku musi przedłożyć metrykę.

B) Przy wpisie ma uczeń zapłacić 3 zł. 10 ct. w. a.

C) Każdy uczeń musi się poddać egzaminowi wstępnemu, przy którym zakres wymagań jest następujący:

a) z religii wymaga się wiadomości, których uczeń nabyć powinien w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej, w szkołach ludowych czteroklasowych;

b) z języka polskiego: czytanie płynne i wyraziste. objaśnianie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli, opowiadanie treści większymi ustępami; znajomość części mowy, odmiana imion i czasowników, znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbiór jego części składowych pod względem składni, zgody i rzędu; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom i piśmienny rozbiór jednego zdania z kilku zwykłemi określeniami;

c) z języka niemieckiego: czytanie płynne i zrozumiałe; znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względnych), odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej; tudzież odmiana najzwyklejszych czasowników mocnych, zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych; poprawne przepisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku polskim;

d) z rachunków: pisanie cyfr do miliona włącznie; biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi i rozwiązywanie zagadnień z zakresu życia codziennego, pewność w tabliczce mnożenia, znajomość ważniejszych miar metrycznych.

Niedostateczny postępek w jednym przedmiocie egzaminu, usuwa ucznia na cały rok od przyjęcia w jakiegokolwiek szkole średniej.

OGŁOSZENIE.

Rok szkolny 1900—1901 rozpocznie się dnia 3. września 1900 roku.

Wpisy uczniów do gimnazyum na rok szkolny 1900/1901 odbywać się będą w trzech ostatnich dniach sierpnia. Późniejsze zgłoszenia uwzględni się tylko w wyjątkowych wypadkach.

Uczniowie zgłaszać się mają osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów, przyczem mają przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza i wypełnić w dwóch egzemplarzach kartę wpisową.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący przedłożyć mają:

a) metrykę urodzenia, bez której żaden uczeń do zakładu przyjęty nie będzie.

b) świadectwo szkolne tego zakładu, gdzie przedtem pobierali naukę, z potwierdzeniem dyrekcji, że mogą przejść bez przeszkody do innego zakładu. Przy wpisie zapłacić mają takse wstępną w kwocie 4 kor. 40 h.

c) poświadczenie lekarskie, że uczeń szczepioną miał ospę po raz drugi po roku 1891.

Nadto każdy uczeń ma przy wpisie złożyć 2 kor., jako datkę na zbiory naukowe zakładu.

Opłatę szkolną, która na jedno półrocze wynosi czterdzieści koron, złożyć mają uczniowie kl. II—VIII, najdalej w ciągu pierwszych sześciu tygodni półrocza.

Egzamina wstępne do klasy pierwszej odbędą się 15 i 16 lipca i 1 i 2 września.

Egzamina wstępne do klas II—VIII, będą się odbywały w dniach 1—12 września.

Egzamina poprawcze odbędą się w dniach 30 i 31 sierpnia.

